

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

33

2531

2532

2533

84

4-79

10

W

685

84
79

ԱԼԶԻՐ

ԿԱՄ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՔ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՎՈԼԹԵՐԻ

ՔԵՐԹՈՂԻ ԳԱՂՂԻԱՑԻՈՅ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱՅ

Տ. ՏՈՄԻՆԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒԲԵՆԻ Յ. ՔԻԻՐՔՃԵԱՆ

Կ.—ՊՕԼԻՍ, ՖԻՆԱՆՏԵԼԻԱՐ

— 1862 —

428
39

7

2011

ԱՌԹԱՅԻՆ

ԻՆՏԵԼԵԱՅ ԶԱՐԲԻՆ

ՓԱՐԵԼԻ ԾՆՈՒՆԳ

ՅԱՆՎԵՂԾ ԵՒՐՈՅՆ

ԱԶԳԱՅԻՐ ԸՂԶԻՑԴ

Ի

ՊՍԱԿ

ԱՊԱՌՆԻ ԴԱՐՈՒՅ

ՅԱԻԵՐԺԱԿԱՆ ՅԻԶԱՏԱԿ

ԿՈՒԻՐԿԱՆ ԶԹՆԻ

ԶԴՈՅՆ ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՆՍ

ԲՈՅՆԴ

ՄՏԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՆԱԻԱՆԶՈՐԴ

Տ. ՏՈՄԻՆԵԱՆ

—1862—

2003

706-42

ՅԵՐԱՋԱԲԵՆ

Թ Ա Ր Գ Մ Ա Ն Ձ Ի Ն

Հասաւ ժամանակ մը յորում քաղաքականութիւնը
Հայ ազգիս մէջն ալ վերջապէս սկսաւ ծաւալիլ:
Իմացաւ այդ ազգը որ խռովութիւն պետք էր, պա-
տերազմ ու ապստամբութիւն պետք էր տգիտու-
թեան դէմ եւ քաղաքականութեան գենթերովը վա-
ռեալ՝ վերջապէս յաղթական ողջունուիլը յուսա-
լով՝ կարշաւէ դէռ այդ մտաց խառնրին անպարե-
զը: Իւր արշաւանացը մեջ ստացաւ Հայրենեաց գա-
ղափարը, մանաւանդ թէ ճանչցաւ իւր կիսամեռ
Հայրենեաց յարգը. խառնեց յիշատակաց մոխիր-
ները, արքնցուց նախահարց արձագանգը, ճայն
տուաւ քմբեալ սրտից եւ քայլ առ քայլ ինչուան
իմաստութեան մատենին եջերն քղքատել յանդգնե-
ցաւ. գտաւ իւր անցելոյն մեջ նախահարց պատ-

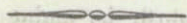
մութիւնը, դպրութիւնքը, ճաշակն ու սովորութիւնը եւ իւր հնացեալ փառքը: Տաղանդն առաւ իրեն առաջնորդ, գեղեցիկ դպրութիւնքն ըրաւ սընունդ սրտի, զմայլումն հոգւոյ. վերջապէս այս դարուս մէջ ազգասիրական ոգւոյն մնացորդ կայծերն արժարծելով հրաւեր կարդաց յօժար եւ լըրջամիտ երիտասարդաց Միջագիւղի Դպրոցին մէկ սրահին Թատրոնի անուն տալ եւ Բերայի Թատրոնը Արեւելեան անուամբ կանգնած վարժարանին սիւն եւ նեցուկ ըլլալ, վասն զի արդարեւ վարժարան մըն է այդ սրահը ուր Ալգն կը գումարուի, ուր միտքն կը զարգանան եւ սրտերն կազմուանան:

Յառանջ, յառանջ, Հայաշխարհիս պարծանք, շարունակէնք սիրել գիտութիւնը, մշակել գեղեցիկ դպրութիւնքը. սակայն եւ այնպէս զգուշանալ մախանաց ժանիքէն, ջտալ տեղի զբարսրտութեան յեզուին, արգասաւորել էլքն աշխատանաց եւ ազգասէր սրտից մէջ խնդրել քրտանց իրաւունքը, վասն զի զարգացեալ միտք եւ ազնուացեալ սրտեր ոչ երբեք իդերեւս յուսացին, ազգախնամ եւ կենցաղօգուտ գործոց յառաջացմանը մէջ գտան իրենց արդեանց վարձն եւ պսակ. ինչպէս նաեւ բարգմանութեանս Հեղինակն՝ հասարակաց բարիքն նըպատուի ունենալով՝ մոռցաւ առժամանակեայ վարձքն եւ յետագայ դարերու բողոքն իւր վաստակոց փոխարենը. գրեթէ իւր ամեն գրութեանը մէջ կը

տեսնուի մարդկութեան սերը Է մարդկութիւնը եր-
ջանկացնելու փափաքը: Եւ ես ինքնին նոյն ոգով
վառեալ, տկար զրջիս ապաւինած, աշխատեցայ
պահել ողբերգութեան ոգին Է բնագրին անու շոճը.
աշխատեցայ յօտանաւորէ յարձակ փոխեալ ազատ
քարգմանութեանս պարզ Է դիւրիմաց լեզուին բարձ-
րութիւնը գրուածոյն վսեմութեանը հասցնել: Յան-
դնւզն ձեռնարկութիւն, Է սակայն ազգայնոցս նե-
րողամտութեանը յուսացի հանդիպել այսպիսի ող-
բերգութիւն մը ընտրելով ուր առաքինութիւնն է
իւր առաջնորդ, սերն իւր ոգին, հաւատքն իւր նը-
պատակ, ուր տարակրօն ազգ մը բարոյական ազ-
դեցութեամբ գրգռուած ճանչցաւ վերջապէս անե-
րեւոյթ եութեան գօրութիւնը:

ԱՆՁԻՆՔ

ԿՈՒՍՄԱՆ.	Կուսակալ Բերուի.
ԱԼՎԱՐԷ.	Հայր Կուսմանի.
ՋԱՄՈՐ.	Իշխան Բողոզի մեկ մասին.
ՄՈՆԴԵՋ.	Իշխան ուրիշ մասի մը.
ԱԼԶԻՐ.	Դուստր Մոնդեզի.
ՇԷՖԱՆ.	Մտերիմ Ալզիրի.
ՍԷՏԱՐ.	Մտերիմ Ալզիրի.
ՄԻԴՐԱՆ.	Սպայ.
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԸ. Խօսող.	
ՍՊԱՆԻԱՅԻՔ, ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՔ, ՋՕՐԱԿԱՆՔ.	

Տեսարանն է 'ի Լիմա
Յապարանս Կուսմանի:

Ա Լ Զ Ի Ր

ՀԱՆԴԻՄ ԱՌԱՋԻՆ

ՏԵՍԻՒ Ա.

ԱԼՎԱՐԷ ԿՈՒՍՄԱՆ

ԱԼՎԱՐԷ

Վերջապէս Մատրիտի վերին ասեանը զքեզ ինձի յաջորդ ընտրեց , որդեակ իմ Կուսման , թող քեզի հետ իշխէ Աստուած այս նոր աշխարհիս վրայ , վասն զի իւր հարստութեանը հետ ունի նաեւ թըշուառութիւնք եւ ոճիրներ : Քեզի կը յանձնեմ , որդեակ իմ , իշխանութեանս բարձր աստիճանը յորմէ հըրսժարել կստիպէ զիս իմ ծերութիւնս : Ժողովրդեանըս բարւոյն համար մաշեցաւ կեանքս , բայց չկըրցայ յառաքինութիւն փոխել իմ մօլի դիւցազանցս անսանձ քաջութիւնը . յաղթութիւնը գրաւեց սըրտերնին , անդթութիւնը խաւարեցուց իրենց փառքը . երկար ատեն լացի եւ այդ տխուր յաղթանակներուս վրայ , եւ ահա մօտեցան կենացս վերջին օրերը , այսուհետեւ^Կ երեզմանն է իմ յետին ապաւէնս , եւ դո՛ւ սրտով կիջնամ հոն եթէ արդար օրինօք կառաւարեա տէրութիւնդ ու թագաւորացդ քաղաքը :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Հայր , քեզի հետ տիրեցի այս նոր աշխարհիս ,
քեզի հետ վարժեցայ յաղթել , յառաջ քան օրէնք-
ներ տալու քու օրինացդ կը կարօտիմ ես :

ԱԼՎԱՐԷ

Ոչ այդպէս , որդեակ իմ , ինքնիշխան է միապե-
տութիւնը . աշխատանքէ մաշած , ցուրտ տարիներու
ծանրութեանը տակ ճնշուած , յոգնած եմ իշխանութե-
նէ . խորհրդարանիդ մէջ միայն բաւական ըլլայ քե-
զի իմ ձայնս : Ալ տկարութեանս մնացորդ տարիներ-
ը իմ Աստուծոյս կը նուիրեմ ես զոր այնչափ ա-
տեն մոռցայ : Բայց իբրեւ Հայր եւ իբրեւ բարեկամ
չնորհք մը կը խնդրեմ քեզմէ . այս օրուան բռնուած
Ամերիկացի գերիները ինծի յանձնէ . այս օրս բարե-
գուշակ օր մը ըլլայ . մոռցիր այսօր արդարութիւնը
ու ներողութիւնը յիշէ միայն :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Եւ ինչպէս մերժեմ քու աղաչանքդ , բայց մտածէ
Հայր , ինչ կը խնդրես ինծմէ . կուզես ներել ամե-
րիկացւոյն որպէս զի իւր արշաւանքն տարածէ ինչ-
ուան իմ նորածին ու խարխուլ տէրութեանս մէջ .
հաւատան ինծի , Հայր իմ , երբ այդ գոռոզ ժողո-
վուրդը վարժի սուր շարժել , արիւն տեսնալ , նոյն
խակ իւր տիրոջը արիւնը բաւական պիտի չըլլայ իւր
ծարաւը յագեցնելու համար . անվախ ու համարձակ
պիտի յանդգնի արշաւել երկիրս , քայքայել դահս ,
փշրել ձեռքիս գաւազանը ու գերութեանը լուծը :

ձգել ժողովրդեանս վիզը : Հիմակուրնէ ահ ու սարսափ թող պատէ զիրենք , վրէժխնդրութեան կայծակներ թռչին մեր ձեռքէն եւ վարժին դողալ մեր անունը լսելով . դեռ վայրենի դազան մըն է այդ բիրտ ամերիկացին որ սարսափելով կը խածնէ գերութեան սանձը . վերջապէս այդ սարսափը ներողութամբ կը նուաղի , խստութիւնն է միայն հնազանդութիւնը անգրգիռ պահողը :

ԱԼՎԱՐԷՅ

Ահ , որդեակ իմ , կատեմ ես այդ բռնաւորական խստութիւնը . կրնամ դուն սիրել անիրաւութիւնը , դուն , քրիստոնեայ , դուն , ընտրեալ յանուն Աստուծոյ եւ խաղաղութեան ասկէ վերջը նոր քրիստոնէից վրայ իշխելու համար . դեռ չկշտացան աշուրներդ կոտորած տեանելէն որ ամայեցուց այս երկիրս : Եւրոպիոյ ու քրիստոնէի անունը ատել տալու համար ուրեմն թողուցի արեւելքն եւ յայս կռապաշտ աշխարհս եկայ . ահ , Աստուած զմեզ խրկեց հոս իւր անունը հռչակելու , իւր օրէնքները սիրել տալու համար , եւ մենք՝ անհաշտ ապականիչք , ծարաւի արեանս եւ ոսկւոյ , անկախ յօրինաց , փոխանակ որսալու այդ ժողովուրդը՝ սատակումն ու մահ կսպառնանք իրեն : Մենք՝ իւր դաշտերը ու բլուրները արեամբ ներկեցինք . մենք՝ այնչափ քաղաքներ յաւեր ու 'ի կործան դարձուցինք . եւ դեռ վրէժխնդիր կայծակ մը չի ջաղխեր մեր գլուխը . յիրաւի մեր անունը սարսափ մը կաղդէ հարստահարելոց բայց եւ զգուումն միանգամայն : Մենք՝ նոր աշխար-

հիւս հարուածը՝ քան զամերիկացիս աւելի բարբա-
րոս ենք, որ թէպէտեւ գաղան եւ վայրենի՝ սա-
կայն ունի քաջութիւն եւ առաքինութիւն : Աւնդ,
թէ որ քեզի պէս արեան ծարաւը ունենային, թէ
որ յառաքինութենէ աճենեւին զուրկ ըլլային, դու,
Հայր պիտի չունենայիր հիմայ : Մոռցար արդեօք
որ այդ կարծեցեալ գաղանները իմ կենացս խնայե-
ցին . մոռցար արդեօք որ իմ քաջերս կորսնցնելով,
բարբարոսաց կատաղութենէն պաշարուած, մինակ
ու անօգնական մահուանս կսպասէի, երբ իմ անու-
նըս որդեակ իմ, իմ անունս միայն զինաթափ ըրաւ
զիրենք . եւ անոնց մէջէն երիտասարդ պատանի մը,
աչուքները արցունքով լեցուած առաջեկաւ եւ փո-
խանակ զիս սպաննելու, ծնկուքներուս պլլուելով
« Աւլարէ, ըսաւ, դժն ես, Աւլարէ, ապրէ՛ գուն,
քու առաքինութիւնդ հարկաւոր է մեզի, ապրէ՛,
եւ հայր եղիր թշուառ ազգիս . թող բռնաւոր ժողո-
ւուրդդ որ զմեզ կը հալածեն ու մեր ազատութիւ-
նը շղթաներու զարկին, մեզմէ ստրկին անօրինաց
ներելը . դնա, իմ ժողովուրդս զոր բարբարոս կոչե-
ցին, թերեւս իրենցմէ աւելի մեծահոգի ու վեհան-
ձըն է » կը հառաչեա, որդեակ, սիրտդ աւամայ կը
խռովի, խղճիդ խայթերը կարթնան, հօ, թէ որ
անդթութիւնը այդչափ սիրելի է քեզի, ինչպէս կը
յանդգնիս այս արիւնսներդ երկրիս թագաւորազն
աղջկը զօր բաղդը քու ձեռքդ մատնեց՝ հարսա-
ցընել քեզի . իւր հայրենակցաց արեամբը հարսանեա-
լըդ կապերը կուզես հաստատել :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Քաւական է, Հայր, դու հրամայեցիր, Կոտրեցի անոնց դերութեան լուծը. բայց օրէնքն կը պահանջեն որ քրիստոնեայ ըլլան. Կռապաշտութիւնը թող լով կրնան կենաց արժանի ըլլալ: Բռնադատենք, Հայր՝ հրամայենք, որսանք զիրենք մեր կրօնիցը. կուզեմ որ իմ օրինացս հնազանդող մահկանացուք, դողան իմ եւ Աստուծոյ զօրութենէն:

ԱԼՎԱՐԷ

Մտիկ ըրէ, որդեակ իմ, ես քեզմէ աւելի կը փափաքիմ որ ճշմարտութիւնը տիրէ այս երկրիս վրայ. ես ալ աշխատեցայ Նրկինց հետ հաշտեցընել այդ ժողովուրդը բայց ոչ ոք բռնադատեցի, ոչ ոք:

ԿՈՒՍՄԱՆ

Ամեն կարծր սրտերն կը կալուղցընես դուն, Հայր, ներողամիտ առաքինութիւնը քու բերնովդ կը խօսի, եւ որովհետեւ Նրկինք այդպիսի համոզիչ ձերք մը չնորհեր են քեզի, քեզմէ ուրեմն կսպասեմ իմ կենացս երջանկութիւնը: Հրաշագեղ Այգլիրն բռնի ինծի հարսնացընելով չեմ կրնար երջանիկ ըլլալ ես. այս կը սիրեմ զինքը, բայց չեմ կրնար խոնարհիլ իւր գեղեցկութեանը դիմաց. մէկ նայուածքով սողալ իւր ռառքներուն տակ, շողումել իւր դռնօղութիւնը, եւ իբրեւ գերի զիս իւր գեղեցկութեանը յանձնել: Բայց դուն, վերջին անգամ ալ խօսէ Այգլիրի հօրը Մանդէգլին հետ. թող համոզէ իւր աղջիկը, խնդրէ իրմէ. . . սակայն ինչ անարգութիւն. աղջկան մը համար աղաչել:

ԱԼՎԱՐԷ

Արդէն խօսեցայ ես Մոնդէզին հետ, եւ որսացի զինքը իւր գերեալ ընտանեաց թշուառութիւնը խնամելով. թողուց Մոնդէզ իւր սուտ աստուածները ճանչցաւ ճշմարիտ Աստուածը, եւ ինքը անձամբ իւր կուրացեալ աղջկան միտքը լուսաւորեց. Այդիւր բացաւ աչուքները, իմացաւ իւր աստուածոց ունայնութիւնը, ճշմարտութեան ճառագայթներ իջան այն փափուկ սրտին մէջ որ քու սրտիդ հետ պիտի միանայ այսօր : Բայց ահա հոս կուգայ Մոնդէզ, գնահ, որդեակ, սպասէ տաճարին մէջ ուր քիչ ատենէն պիտի տեսնաս զինքը ու իր աղջիկը :

ՏԵՍԻՆ Բ.

ԱԼՎԱՐԷ, ՄՈՆԴԷԶ

ԱԼՎԱՐԷ

Մօտեցիր, սիրելիդ իմ Մոնդէզ, լսեմ քու բերնէդ իմաստութեանդ պտուղը. հայրական իշխանութիւնդ յուսամ որ փոխեց աղջկանդ միտքը :

ՄՈՆԴԷԶ

Թշուառացելոց Հայր, ներէ թէ որ իմ աղջիկս. որուն ընտանիքը բնաջինջ ըրաւ Կուսման, դեռ եւս սարսափ մը կղզայ իւր անուէն եւ դողդոջուն քայլերով կը մօտենայ իւր տիրոջը : Առաջարկեալ հարսանիքը զայրացուց աղջկանս սիրտը, բայց քու ձայնէդ անհետացան ամեն կասկածք եւ կարծիք, կենացդ վար-

քը սորվեցուց մեզի յարդել եւ մեծարել քու օրէնք-
ներդ . քեզմով ճանչցանք Նրկինքը , քեզմով նոր
յոյս մը փայլեցաւ սրտերնուս մէջ , քեզմով նոր ա-
րեւ մը ծագեց մեր խաւար հոգիներուն վրայ , Բայց
քու քաղաքակցացդ աստուածը տարբեր է քու
Աստուծմէդ , վասն զի արիւն կը շնչէ նա , եւ ես կա-
տեմ այդ աստուածը : Իսկ քու Աստուածդ , ո՞վ պատ-
կառելիդ Ալվարէ , հեղէ եւ խոնարհ , որով եւ խնծի ու
իմ ժողովրդեանս սիրելի . ահաւասիկ ինչպէս գրա-
ւեցիր զիս ու իմ աղջիկս , ալ քու ընտանիքդ ե-
ղանք , դու ալ Հայր եղեր մեզի , այսպէս կուտամ
իմ աղջիկս որդւոյդ , իւր սիրոյն կը յանձնեմ զինքը ,
եւ իրենն օժիտ Բողոզ եւ Բերու . գնան , քու տաճա-
րիդ մէջ , պատրաստէ հարսանեացդ հանգէսը . ա-
պահով եմ որ իմ աղջիկս ամուսին եւ աէր պիտի
ճանչնայ քու որդիդ :

ԱԼՎԱՐԷ

Ա՛հ , որովհետեւ ձեռուքներս կրցան հիւսել այդ
սիրոյ կապերը , այսուհետեւ դո՛հ եւ ուրախ սրտիւ
կը մեռնիմ , սիրելիդ իմ Մոնդէզ : Մնաս բարով . ո՞վ
Աստուած , տարածէ բարերար ձեռուքներդ երկու ա-
մուսնաց գլխուն վրայ :

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՄՈՆԴԷԶ

Թշուառ կենացս վերջին տարիները մի գառնա-

ցընէք նվ երկինք . դուրկ յամեն միախառութենէ աղջիկ մը միայն մնաց ինծի, դուք առաջնորդ եղէք իւր սրտին :

ՏԵՍԻԼ Դ .
ՄՈՆԴԷԶ , ԱԼԶԻՐ

ՄՈՆԴԷԶ

Դուստր իմ, հասաւ ժամանակը . մի՛ մերժեր երջանկութիւնդ , եւ կամ երանելի թագուհի երջանիկ ըրէ՛ զաշխարհս . պաշտպանէ յաղթողները , հրամայէ յաղթողներուն , մարէ անոնց ձեռքին մէջ ապականիչ կայծակները , թշուառութեան ծոցէն ել թագաւորաց կարգն բարձրացիր . դուն քեզմէ հրաժարէ՛ , դուստր իմ, ու նոր սիրտ մը նս . սրբէ՛ այդ արցունքներդ , Ալզիր . տես քու Հայրդ է . . . :

ԱԼԶԻՐ

Բոլոր արիւնս քուկդ է , Հայր , բայց թէ որ կը սիրես զիս , թէ որ հայրական դուժը գեռ կը խօսի սրտիդ մէջ , տես իմ յուսահատ լիճակս , կարդն սրտիս տագնապը ու մի՛ բռնադատեր զիս :

ՄՈՆԴԷԶ

Չէ՛ , չեմ ուզեր այդ ամօթալի ցաւդ տեսնալ . խոստացար ինծի , պէտք է կատարես խոստմունքդ :

ԱԼԶԻՐ

Ա՛հ , այդ խոստմունքը բռնի էր , Հայր . . . բայց մի՛ երկինք , ինչ որ , հարսանեաց խոստմունքը կա-

տարեւել . այս օրս՝ սոսկալի օր մըն է . Հայր , այս օրս՝ ամբարտաւան կուսմանը բնաջինջ ըրաւ իմ ընտանիքս , հիմն 'ի յատակ կործանեց իմ Հայրենիքս եւ կուգեա որ . . . ո՛հ , գիտեցիր Հայր , այս առաւօտ սարսափելի երեւոյթներ նկարուած էին արեւուն լուսաճաճանչ սկաւառակին մէջ :

ՄՈՆԴԵԶ

Մեզմով երջանիկ կամ թշուառ կըլլան օրերը , դուստր իմ , թո՛ղ այդ ունայն կարծիքներդ զոր անտեղի հաւատոց պաշտօնեայք տպաւորեցին մտքիդ մէջ :

ԱԼԶԻՐ

Նոյն օրը , ո՛հ , աւաղ , տէրութեանդ վրէժխընդիրը , Չամօր՝ իմ յոյսս , Չամօր , իմ սիրելիս , զոր դուն քեզի փեսայ ընտրեցիր , մեռաւ պատերազմին մէջ :

ՄՈՆԴԵԶ

Ես ալ քեզի սէս իւր մոխիրը ջերմ արցունքներովս թրջեցի . բայց իւր գերեզմանին խորերէն Չամօր քեզմէ հաւատարմութիւն չի պահանջեր . սիրտ առ դուստր իմ , մարէ անյոյս սիրոյդ մնացորդ կայծերը . Աստուած իմ բերնովս կը հրամայէ քեզի կուսմանի ամուսինը ըլլալ , մտիկ ըրէ իւր ձայնին :

ԱԼԶԻՐ

Ո՛հ , Հայր իմ , ինչու կստիպես զիս . գիտեմ ինչ է Հայր եւ ինչ անոր զօրութիւնը . երբ արիւնս թափել հրամայես՝ պատրաստ եմ ինքզինքս զոհ նուիրել հայրական սիրոյ խորանին : Ինչուան հիմայ քու երջանկութիւնդ իմ երջանկութիւնս չէր , միթէ քե-

զի համար չթողուցրի չուրացայ իմ աստուածներս ։
 Սեմ ցաւիր աստուածոցս փառաց կորստեանը վրայ ։
 Բայց դուն , Հայր իմ , դուն որ սրտիս դառն տառա-
 պանաց ատենը նոր Աստուծմէս խաղաղութիւն կը
 խոստանայիր ինծի , որ իւր օրէնքն սուրբ եւ արեւ-
 փիչ՝ անմխիթար սրտից վէրքերը կը պատէ կըսէիր ,
 ուրեմն զիս , տկար աղջիկս , կը խաբէիր , Հայր . ահ ,
 ուր որ երթամ , նոր Աստուծոյս տաճարին մէջ նսեւ ,
 անուն մը , յիշատակ մը , կը փշրէ կտոր կտոր կընէ
 այս սիրտս , այս սիրտս ուր Չամոր իմ սիրոյս մէկ
 հատիկ Աստուածը կենդանի է դեռ . այո՛ , Չամոր , հոս
 պիտի չի մեռնիս դուն . զքեզ մեռցընելու համար
 նախ պէտք է իմ սիրտս հազար սրով վիրաւորել . . .
 մեղադրէ Հայր , թէ որ կրնաս այս անբիծ զգաց-
 մունքս , մահուան եւ ժամանակի յաղթող այն ան-
 շէջ կրակը , այս անմահ սէրս զոր դուն հրամայեցիր ,
 դուն ինծի տուիր այդ փեսայն , տէր եւ ամուսինս
 այս կոյս սրտիս եւ մարմնոյս . . . եւ սակայն բռնաւո-
 րի մը գիրկը կը նետես քու աղջիկդ . . . Հայրենի-
 քըս կը պահանջեն , պէտք է հնազանդիլ . Բայց դո-
 զա՛ն Հայր , դուն՝ որ անծանօթ աստուծոյ մը վրէժ-
 խնդրութիւնը կը քարոզես , դուն՝ որ կը հրամայես
 ինծի երթալ իւր խորանին դիմաց այդ ամուսնոյն
 խոստանալ սիրտ մը որ ուրիշի մը համար կայրի ու
 կը մրկի ։

ԾՈՒՆԴԵՋ

Ա՛հ , դուստր իմ , ինչ կը խօսիս . խնայէ իմ ծե-
 րութեանս . յանուն բնութեան , յանուն սիրոյս , յա-

նուն մեր թշուառութեանը զոր դուն միայն կրնաս
մեղմացնել, յանուն հայրական սրտիս զոր անբոյժ
վէրքերով խոցեցիր, մի գառնացներ կենացս վեր-
ջին օրերը, վայելէ իմ աշխատանացս պը-
տուղը, բայց մի թունաւորեր այդ երջանկութիւնը
զոր քրտամբս սպառնաստեցի քեզի. չեմ լսեր հայ-
քենեացդ հեծութեան ձայները, միայն 'ի քեզ կը
յուսայ. կուզես մատնել զինքը . . . բայց ահա կուս-
ման. ինքզինքիդ եկուր, դուստր իմ . . .

Ա.Լ.ԶԻՐ

Բայց, ո՞վ Աստուած, ի՞նչպէս կեղծեմ:

ՏԵՍԻԼ Ե.

ԿՈՒՍՄԱՆ, Ա.Լ.ԶԻՐ

ԿՈՒՍՄԱՆ

Համբերութեանս չափը լեցուեցաւ. այդչափ ան-
փոյթ դանդաղութիւնս իմ փափաքներս կատարելու.
իմ թագիս թշնամեացը ծանր յանդգնութիւնը պա-
տուհասելու համար լռեցուցի օրէնքն, խնայեցի ա-
նոնց կենացը, ձեր ներումն խնդրելուն համար.
բայց այդ թեթեւ շնորհքովս քու սիրտդ չարժեկ
ուզելը՝ նախատինք կը համարիմ ես իմ արքունի
գաւազանիս. եթէ ուզենամ իշխանութիւնս դործա-
ծել, ո՞վ է ինձ արդեւք. բայց ես կուզեմ զքեզ 'ի
սիրոյդ ընդունել. եւ սակայն չէի յուսար այդչափ
ծանր գնել իմ երջանկութիւնս:

ԱԼԶԻՐ

Ո՞ւր էր թէ վրէժխնդիր կայծակ մը չիջնար այսօր մեր գլխոյն վրայ . կը տեսնանք թէ ինչ սարսափ կը պատէ զիս . տես այդ սարսափը աչուքներուս մէջ ու ճակտիս վրայ նկարուած . կեղծել , անհնարին է ինծի . նենգաւոր սրտից արուեստը ինծի համար չէ :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Կը ճանչնամ քու համարձակախօսութիւնդ , Ալզիր . գիտեմ որ դեռ կը յիշես Չամբորը եւ կը զըզուես իւր յիշատակը . Չամբոր , իմ սիրոյս յամառ խոչընդոտն՝ պատերազմաց մէջ յաղթուած՝ գերեզմանին յանդունդներէն դեռ ինծի դէմ կը զինուի . կենդանի՝ յաղթեցի իրեն . մեռած՝ պէտք է որ դողամ իրմէ . դադրեցուր նախատինքդ , Ալզիր . քու անձիդ պատիւն ու փառքը , իմ անունս ու սիրտս անարգեցիր միանգամայն . եւ սակայն այս սիրտս կը նախանձի թափած արցունքներուդ վրայ որ Չամբորի համար են :

ԱԼԶԻՐ

Մի այդչափ զայրանար ու նախանձիր . չիրմի մէջ փակուած նախանձորդ մը՝ չկրնար այդչափ տենչ եւ զայրոյթ ազդել հզօր աշխարհակալի մը սրտին . այո՛ , սիրեցի ես Չամբորը , վասն զի իմ թշուառ հայրենեաց միակ յոյսն է Չամբոր , եւ իմ հայրս զիս իրեն խոտաացաւ . Չամբոր սիրեց զիս , ով հեշտու թեանս . յուսոյ պէս գեղեցիկ էր մեր սէրը , անհուն ու յարատեւ՝ անսահման ապագայի մը չափ , անբիծ՝

անմեղութեան պէս . . . բայց , իմ դառնութեանս ,
իւր մահը աչուրներու արցունքը ցամքեցուց . . .
բայց դուն , մի մեղադրեր իմ ցաւս . տես իմ հաւա-
տարմութիւնս . ճանչցիր իմ սիրտս , եւ մոռնալով
այդ հպարտ գոռոզութիւնդ , արժանացիր , թէ որ
կրնաս , այս հաւատարիմ սրտիս :

ՏԵՍԻՒ Զ.

ԿՈՒՍՄԱՆ

Զարմանալի գոռոզութիւն . բայց միթէ աղջկան
սը յաղթելը աւելի դժուարին է քան թէ բոլոր Ա-
մերիկոյ . ընութիւնը՝ զինքը այնչափ գեղեցիկ ըս-
տեղծելով՝ վայրենի սիրտ մը տուեր է իրեն . Հոս ,
բայց յայդ աղջկէն , ամենքը կը հնազանդին ինծի .
սակայն Կուսման կրնայ այդ ապստամբ ճակատն ալ
խոնարհեցնել : Երթանք պատրաստենք հարսանեա-
ցըս հանդէսը . թող չըսէ աշխարհք թէ Կուսման չի
կրցաւ աղջկան մը յաղթել :

ՎԵՐՋ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՍԻ

ՀԱՆԴԷՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՏԵՍԻԼ Ա.

ԶԱՄՈՐ, ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՔ

ԶԱՄՈՐ

Թշուառ բաղդիս քաջ ընկերներ, ինչուան երբ
անվրէժ մնանք, ինչուան երբ մահուան սպասենք.
մեռնինք առանց Ալլիըն ազատելու. ապրինք ա-
ռանց Հայրենիքն փրկելու. դեռ չենք փութար կուս-
մանի ատելի կենաց թելերը հնձել. անպատիժ պիւ-
տի մնայ ուրեմն այդ ժպիրհ յաղթանակը: Ո՛վ իմ
նախահարցս անզօր եւ ունայն աստուածներ, թշնա-
մի աստուածոց մատնեցիք զմեզ. վեց հարիւր Սպա-
նիացի, իմ երկիրս ու դահս ձեր տաճարները, զձեզ
նաեւ ոչնչացուցին. ալ չկայ ձեզի զոհ, խորան,
տաճար, եւ ոչ ինծի, տէրութիւն, թագ ու սիրելի.
ամեն բան կորուսի ես: Ա՛հ, անապատից տաք ա-
ւազներուն մէջ, մութ անտառներուն խորերը ծած-
կեցի ես ամօթս, ցաւերս ու սրտմտութեանս կայ-
ծակները. երեք տարի արեւը իմ արտասուացս ու
թշուառութեանս օրերը լուսաւորեց. ու երբ հիմայ
զձեզ ինծի բարեկամ գտնալով, վրէժինդրութիւնս
ու սէրս յագեցնելու համար, զօրաւոր խմբի մը գը-
լուխ անցած՝ միայն քանի մը քաջերով քաղքիս
սպարսպացը կը մօտենամ՝ իբրեւ գերի կը բռնեն ըզ

մեզ ու շղթաներու զարկած մութ բանտերու մէջ կը նետեն : Սեմ գիտեր ինչ դիտմամբ քակեցին հիմայ մեր շղթաները . ինչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը . ո՛հ , ո՛ւր ենք , բարեկամք , ո՛վ կրնայ ըսել ինծի . ո՛վ է տեղւոյս իշխանը . ո՛ւր է Ալզիր . արդեօք գերի է Մոնգէզ եթէ մեռած . ո՛հ , թշուառ Չամորին սիրելի եւ տխուր բարեկամք , չէք կրնար մտացս տարակուսանքը փարատել :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԸ

Քեզի պէս զմեզ ալ երկաթի զարնելով բանտարկեցին հոս , Տէր . երկրիս ու պալատիս մէջ օտարական , ժողովրդեան անծանօթ չկրցանք բան մը իմանալ . բայց , թշուառ Չամոր , եթէ բռնաւորք քու մահդ վճռեր են , բարեկամներդ պատրաստ են քեզի հետ մեռնելու :

ՋԱՄՈՐ

Յաղթութեան դափնիներով պսակուելէն ետքը , մահը՝ անշուշտ փառաւոր ու երջանիկ մահ է . բայց անարդանաց ու վատութեան մէջ մեռնել , Հայրենիքը շղթաներու մէջ ձգելով մեռնել , առանց իւր վրէժն առնելու՝ բռնաւոր դաւաճանաց ձեռքէն մեռնել , սիրելի հայրենակիցքս իմ ետեւէս գերեզման քաշկըռտել , իմ հոգւոյս հատորը բռնաւորաց ձեռքը թողուլ , Ալզիրն անոնց կատաղութեանը յանձնել , ո՛հ , այդ մահը սարսափելի մահ է . . . : Ալզիր , ո՛հ կոյսդ անձկակարօտ , ինչ եղար , մեռա՛ր արդեօք թէ կենդանի ես . եւ դուք , ո՛ւր էք , աստուածք հօրք , ինչո՞ւ իմ գրկէս կողոպտեցիք

այդ աղջիկը . այդպէս ուրեմն ձեր գթութեանը ,
 ձեր մէկ անուշ ակնարկութեանը արժանի չէ՞ր այդ
 անբիծ կոյսը . . . :

ՏԵՍԻԼ Բ .

ԱԼՎԱՐԷ , ԶԱՄՈՐ , ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՔ

ԱԼՎԱՐԷ

Ազատ էք , ապրեցէք :

ԶԱՄՈՐ

Երկինք , ինչ կը լսեմ , անխմանալի դարմանք .
 Աստուած մի ես դու , եթէ ծեր մահկանացու մը .
 դուն սպանիացի կերեւաս , եւ ինչպէս կրնաս նե-
 րել . թաղաւոր ես եւ կամդո՞ւն ես տեղւոյս իշխա-
 նը :

ԱԼՎԱՐԷ

Ոչ . բայց կրնամ անմեղութիւնը պաշտպանել :

ԶԱՄՈՐ

Ո՛վ վսեմ ծերունիդ , ինչ բանի կարող ես :

ԱԼՎԱՐԷ

Թշուառ մահկանացուաց օգնելու :

ԶԱՄՈՐ

Է՛հ , ո՞վ ազնիւ սրտիդ կազդէ այդ դուժը :

ԱԼՎԱՐԷ

Իմ Աստուածս , կրօնքս ու երախտագիտութիւ-
 նըս :

ՁԱՄՈՐ

Քու Աստուածդ, կրօնքդ, ինչ, այն անգութ բռնաւորները՝ արեան ծարաւի հրեշներ՝ որ բնաջինջ ըրին իմ ազգս, կործանեցին հայրենիքս, միթէ քու Աստուածդ չեն պաշտեր :

ԱԼՎԱՐԷ

Մի եւ նոյն Աստուածը կը պաշտեն, բայց կանարգեն զինքը . անիրաւութիւն եւ ոճիրը իրենց օրէնք առեր են . բայց ես շմոռցայ առ քու ազգդ ունեցած երախտագիտութեանս պարտքը : Կը յիշես այն սոսկալի պատերազմը ուր Սպանիացի սուրը ցրուեց ու լաբեց քու ազգդ . այն կոտորածոց ու շիթութեան մէջ՝ ձեզմէ մէկը իմ անձիւ տէր ըլլալով խնայեց իմ ալեւոր հասակիս . սիրտը՝ այն վայրկեանէն 'ի վեր' կը հեծէ ձեր թշուառութեանը վրայ . անկից 'ի վեր քու ազգդ ինծի հայրենակից եղբայր ընտրեցի . ո՛հ, ինչպէս երջանիկ պիտի ըլլայի թէ որ կարենայի դառնալ այն անծանօթ դիւցազունը :

ՁԱՄՈՐ

(Մեկուտի) Այդ դէմքը, այդ հասակն ու առաքինութիւնը, անշուշտ ինքն է, նոյն ինքն Ալվարէ, (Ալվարէն) Կրնամ մեր մէջէն ճանչնալ քու կենացդ ազատարարը :

ԱԼՎԱՐԷ

Ի՞նչ կը խօսիս . մօտեցիր, Երկինք, ո՞վ նախախնամ Աստուած, դուն ես իմ ազատիչս . ան, տկար աշուրներս չկրցան ճանչնալ զքեզ . (կը գրկէ) որդեակ

իմ, բարերար իմ, խօսէ, ինչ կը խնդրես . ոչ, ալ չեմ թողուր զքեզ, մի բաժնուիր ինծմէ, հայր ըլլամ քեզի . Երկինք երկայն տարիներ շնորհեցին ինծի, որպէս զի կարենամ իմ երախտագիտութեանս պարտքըն հատուցանել :

ԶԱՄՈՐ

Հայր իմ, եթէ քու անգութ ազգդ այդ առաքինութեանդ մէկ կայծը միայն ունենար, ո՛հ, հաւատան ինծի, այնչափ անպարտ արեանց հեղեղներ չէին ներկեր մեր հայրենի դաշտերը . եւ որչափ բարերար, մաքուր ու վսեմ է քու հոգիդ այնչափ ալ անոնց անգթութիւնը զբնութիւնը կը սաքսափեցունէ, եւ ես՝ մահն առելի կըմտեմ քան թէ անոնց հետ ապրիլ : Բայց այս միայն կը խնդրեմ քեզմէ . ըսէ ինծի, ո՞ւր ծերունիդ, միթէ կենդանի է Մոնգէզ . միթէ Սւլզիր . . . ո՛հ, կը տեսնաս այս արցունքներըս զոր իւր անուշ յիշատակը թափել կուտայ :

Ա.Ն.Վ.ԱՐԷ

Որդեակ իմ, մի ծածկեր ինծմէ քու արցունքներդ . զխոցիր որ Մոնգէզ բարեկամդ լի կենօք եւ արդեամբ հոս իմ քովս երջանիկ կեանք մը կը վարէ :

ԶԱՄՈՐ

Պիտի տեսնամ զինքը :

Ա.Ն.Վ.ԱՐԷ

Այո՛ :

ԶԱՄՈՐ

Ա՛յ ուրախութիւն :

ԱԼՎԱՐԷ

Կուղեմ որ իր բերնէն լսեա իւր երանելի վիճա-
կը : Սիրոյ երջանիկ կապեր՝ իմ ժողովուրդս քու
հայրենակցացդ պիտի միացընեն : Երթամ իմացընեմ
քու գալուստդ Մոնդէզի եւ իմ որդւոյս . կը հեռա-
նամ հիմայ քեզմէ , բայց զմեզ միացընող կապերը
աւելի ամուր հաստատելու համար :

ՏԵՍԻԼ Գ. ՋԱՄՈՐ , ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՔ

ՋԱՄՈՐ

Վերջապէս երկնից բարութեան ճառագայթնե-
րը կը ծագին վրաս . այս , բարբարոս երկրիս մէջ
մէկ արդար մարդ մը միայն գտայ ես . Աստուած մըն
է այդ մարդը որ անօրինաց քար սրտերը կակուղ-
ցընելու համար իջաւ երկնքէն : Որդի մը ունի Ալ-
վարէ , ո՛հ , այդ որդին իմ եղբայրս պիտի ըլլայ թէ
որ արժանի է այդպիսի հօր մը . ո՛վ երջանիկ ա-
ւուր . ո՛վ իմ դառնացեալ սրտիս յոյս անուշակ , Ալ-
զիբ , պիտի տեսնամ զքեզ , երեք տարուրնէ ետքը
պիտի դրկեմ զքեզ դարձեալ . . . բայց , ի՞նչ կը խօ-
սիմ . դեռ հաւատարիմ ես Ջամորի . թշուառ սիրտ
մը չկրնար անկասկած ըլլալ . . . բայց ո՛վ է այդ ծերու-
նին որ հոս կը մօտենայ :

ՏԵՍԻԼ Դ.

ԶԱՄՈՐ , ՄՈՆԴԷԶ , ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՔ

ԶԱՄՈՐ

Մոնդէզ, դո՛ւն ես , Մոնդէզ, դու իմ գիրկն ես .
տե՛ս՝ քու Զամորդ որ մահուընէ ազատեցաւ , որ
գերեզմանէն 'ի լոյս ծնաւ զքեզ պաշտպանելու հա-
մար . տե՛ս քու բարեկամդ , քու մտերիմդ ու փե-
սայդ . հո՛ս է Ալլիւր . խօսէ՛ , խօսք մը միայն , կեանք
կտո՛մ մահ :

ՄՈՆԴԷԶ

Մահուանդ ձայնը լսելով , ջերմ արցունքներով
թրջեցինք գերեզմանիդ ցուրտ քարը . բայց երա-
նի , խաբուեր ենք , դու կենդանի ես , չնորհն քեզ
երկինք երկայն տարիներ , եւ մեղի՝ վերջ այսչափ
թշուառութեանց : Զամոր , մահ , ինչ մտքով եկար
դուն հոս :

ԶԱՄՈՐ

Իմ , քու , աղջկանդ ու աստուածոցս վրէժն առ-
նելու համար :

ՄՈՆԴԷԶ

Ի՞նչ կը խօսիս :

ԶԱՄՈՐ

Ծանօթ է քեզի մարտին այն ահաւոր օրը ուր
անհաշտ Սպանիացի մը կործանեց իմ քաղքիս պա-
րիսպները . Վուսման էր իւր անունը . բաղդը իւր
անունը եւ ոճիրները միայն սորվեցուց ինձի . այդ
անունը՝ պատերազմի նշանն էր . իւր անունովը քու-

աղջիկդ կորզեցին գրկէս, ընտանիքդ գերի վարեցին, կործանեցին տաճարները, քանդեցին խորանները ուր աստուածք զիս քու փեսայդ պիտի կոչէին, զիս ալ իւր գիմացը քաշկռտեցին. գիտես ինչ զարհուրելի տանջանաց դատապարտեց զիս անօրէնը, ու մեռած կարծելով կիսամեռ թողուցին զիս հոն. բայց բազդը չուղեց իմ մահս. ժամանակը չկրցաւ ջնջել սրտիս ատելութիւնը, ու երեք տարուընէ ետքը՝ իմ քաջերս ժողուելով եկայ իմ հայրենեացս վրէժն առնել կամ իւր փլատակաց տակը թաղուիլ:

ՄՈՆԴԷԶ

Թշուառ պատանի, գիտես թէ ինչպիսի վտանգի մէջ կը ձգես կեանքդ. մահը խնայեց քու ծաղիկ հասակիդ ու դուն մահդ կը խնդրես հոս. ինչ կրնան ընել քու բարեկամներդ այդ դիւրարեկ զէնքերով գոռոզ հակայից, աշխարհիս յաղթականներուն զօրութեանը դէմ. անոնց ձեռքէն թռած կայծակը մոխիր կը դարձնէ զձեզ ու ձեր քաղաքները. մհ, Զամոր խոնարհեցաւ աշխարհք, դուն ալ խոնարհէ:

ԶԱՄՈՐ

Ի՞նչ, ես, խոնարհիլ, սողմլ մինչդեռ կենդանի եմ. մհ, Մոնդէզ, հաւատա ինծի, այդ կայծակները կարհամարհեմ ես. անոնց յաղթելու համար բաւական է անվեհեր սիրտ մը. վատութիւնը ատելի է ինծի. իբաւ, չունինք զէնք, սուր մը միայն, բայց երկինք փոխանակ զինուց առաքինութիւն տը-

ւին մեղի . վերջապէս Ալզիրի համար կը պատերազմիմ , իրմով պիտի յաղթեմ :

ՄՈՆԴԷՋ

Դադրեցնէր բարկութիւնդ , Զամոր . Երկինք հա-
կառակ են քու կամացդ . ժամանակս փոխուած է :

ԶԱՄՈՐ

Ի՞նչ ըսել կուզես . ժամանակս կրնայ փոխուիլ
թէ որ քու սիրտդ փոխուած չէ , թէ որ իւր խոստ-
մանը հաւատարիմ է աղջիկդ , թէ որ զիս կը յիշ-
չէ . . . աչուքներդ կը դարձնես , կուլմս , կը հառա-
չես . . .

ՄՈՆԴԷՋ

Թշուառ Զամոր :

ԶԱՄՈՐ

Միթէ քու որդիդ չեմ ես . ա՛հ , բռնաւորք ա-
պականեր են քու վսեմ հողիդ . դերեզմանիդ եղեր-
քը անիրաւութիւն եւ ոճիր սորվեցուցին քեզի :

ՄՈՆԴԷՋ

Յանցաւոր չեմ ես , եւ ոչ այդ աշխարհակալնե-
րը՝ բռնաւորք . Աստուած իրենց առաջնորդեց հոս .
իրենցմէ սորվեցանք նոր առաքինութիւններ , ան-
մահ գաղանիք ու երջանիկ ըլլալու ճամբան :

ԶԱՄՈՐ

Ի՞նչ կը խօսիս . սաղսափելի խոստովանութիւն .
Ալզիր բռնաւորաց դերի եղեր է եւ դուն կը գովես
դանոնք :

ՄՈՆԴԷՋ

Գերի չէ Ալզիր :

ԶԱՄՈՐ

Ա՛հ, Մոնդէզ, սի Հայր իմ, ներէ՛ տրեմն իմ
թշուառութեանս, ներէ՛ իմ բարկութեանս. մտա-
ծէ որ իմն է այդ աղջիկը. այո՛, դուն ինծի խոս-
տացար անմահ աստուածոց դիմացը. երկինք ընդու-
նեցան այդ խոստմունքդ :

ՄՈՆԴԵԶ

Մի քու աստուածներդ վկայ կոչեր. չեմ ճանչ-
նար ես այդ ցնորից ծնունդքը. իմ պաշտած Աս-
տուծոյս զօրութեանը դիմաց ոչինչ են քու աստ-
ուածներդ :

ԶԱՄՈՐ

Ի՞նչ, կրօ՞նքդ, մեր նախահարց օրէնքները . . .

ՄՈՆԴԵԶ

Ճանչցայ անոնց ունայնութիւնը. փարատեցաւ մտացա-
մշուշը. ո՛ւր էր թէ իմ Աստուածս լուսաւորէր հո-
գիդ, ճանչնայիր մեր առաքինութիւնը :

ԶԱՄՈՐ

Ի՞նչ առաքինութիւն, Աստուծոյ անծանօթ ան-
դութ, բռնաւորաց գերի, մոռցար քու աստուածներդ.
մահ, դուն ուրացար զանոնք խոստմունքդ ուրանալու
համար. բայց խօսէ՛, ուրացաւ Ալլիլ :

ՄՈՆԴԵԶ

Թող զիս. հանդարտ է խղճմտանքս. կօրհնեմ
բաղդս, բայց զքեզ կողբամ :

ԶԱՄՈՐ

Եթէ ուրացար կրօնքդ, լսո՛ց, ողբս քու վրայ. բայց
դոնէ՛ գիտն սրտիս տանջանացը որ սիրոյ եւ

վրէ ժխնդրութեան կրականերով բորբոքեալ կը մաշի .
 ուր է Կուսման իմ ռիսերիմ թշնամիս . ուր է Ալ-
 զիր . եկն Մոնղէզ , տար զիս աղջկանդ քով մի-
 անգամ տեսնամ զինքը ու մեռնիմ . Մոնղէզ, կը նա-
 խանձիս զինքը տեսնալու երջանկութեանս վրայ .
 բայց դողմ Զամօրի յուսահատութենէն :

ՏԵՍԻԼ Ե .

ԶԱՄՈՐ , ՄՈՆԴԷԶ , ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՔ , ԶՕՐԱԿԱՆ ՄԸ

ԶՕՐԱԿԱՆ

(Ա. Մոնղէզ) փութիս , Տէր , ժողովուրդը տաճարին
 մէջ գումարուած քեզի կոպտէ հանգիսին կատար-
 մանը համար :

ՄՈՆԴԷԶ

Հնազա երթանք :

ԶԱՄՈՐ

Չէ , ո՛վ անգութ . պիտի չհեռանաս ինծմէ . ինչ
 հանգէս :

ՄՈՆԴԷԶ

Մնաս բարով . հաւատն ինծի Զամօր , փախիլ
 այս պալատէս :

ԶԱՄՈՐ

Քեզի հետ պիտի գամ ուր որ երթաս :

ՄՈՆԴԷԶ

Ներէ իմ հայրական խնամոցս . զօրականք , մի
 թողուք զինքը քրիստոնէից տաճարը , այս է Կուս-
 մանին հրամանը : (Զօրականք կարգիլէն Զամօրը) :

ՏԵՍԻԼ Զ.

ԶԱՄՈՐ , ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՔ , ԶՕՐԱԿԱՆՔ

ԶԱՄՈՐ

Կուսման . ինչ կը լսեմ . մատնութիւն . ճիւղա-
տաղութեանս . ճիւղ եղեռն , վատ անարգանք . Կուս-
ման իւր տէրն է . ալ չմնաց ուրեմն առաքինու-
թիւն երկրիս վրայ . Ալղիր , Ալղիրն ալ յանցաւոր ,
ինքն ալ ծծեց անօրինաց ատելի թոյնը . . . Կուսման
հոս է , ան , ինչ ընեմ :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԸ

Տէր , իմ խորհուրդս կրնայ մեղի օգտակար ըլլալ .
զմեզ ազատող առաքինի ծերունին հիմայ իւր որդ-
ւոյն հետ հոս պիտի գայ . խնդրէ իրմէ որ զմեզ
քաղքէս դուրս հանէ . երթանք , միանանք մեր քա-
ջերուն ու չարեացապարտ գլխոց վրայ դարձնենք
լաբող բոցը ու մեր վրէժխնդրութեան սուրերը .
հարուած մը միայն Կուսմանի կուրծքին վրայ , թոյլ
տեսնայ՝ իւր օրհասական տագնապին մէջ՝ սպանիա-
ցի դիականց բազմութիւնը ու փչէ հողին , բայց մի-
այն , Տէր , Ալվարէի եւ իւր որդւոյն խնայենք :

ԶԱՄՈՐ

Թշուառ ընկերք , ուր էր թէ Կուսմանի արիւ-
նը կարենայինք զոհել 'ի վրէժ հայրենեաց . ճիւղ ա-
նողութիւի վրէժխնդրութիւն , զինէ մեր ձեռքերը .
մեռցի , մեռցի , Կուսման . . . բայց աւանդ , պատու-
հասկ կուզենք եւ գերի ենք . . . բաղդին սարսափե-

լի ձեռքը կը ծանրանայ ճակտիս վրայ . Աւվարէ հե-
 ոացաւ . Մոնդէզ՝ կը մատնէ դմեզ . (Չայն երգոց)
 Թերեւս իմ սիրելիս անօրինաց ձեռքն ինկած է . . .
 բայց ինչ ցնծութեան ձայներ կը զարնեն իմ ական-
 ջըս . . . լուսատիւն ջահեր կը վառին . . . կը լսէք ու-
 բախութեան երգոց խորհրդաւոր ազադակները . . .
 ինչ ուրախութիւն ինչ ոճեր . . . Դ՛հ , բարեկամք ,
 սարսափելի գուշակութիւն մը . . . Հըլլայ թէ . . . Աւ-
 զիր . . . հապա երթանք , փրկութիւն եւ կամ մահ :

ՎԵՐՋ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՆԴԻՍԻ

ՀԱՆԴԷՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՏԵՍԻՒԼ Ե.

ԱԼԶԻՐ

Ո՛վ իմ քաղցր սիրելւոյս երկնաբնակ ոգիդ , վեր-
ջապէս ուրացայ դքեղ , լմնցաւ . Կուսմանն է իմ ա-
մուսինս . ալ իրենն եմ , ձի դառնութիւն , ուխտե-
ցինք , երդուընցանք , եւ մեր երդմունքը գրուեցան
երկնից անշնջելի մատենին մէջ : Ո՛վ դու , ուրուա-
կանդ արիւնաթաթախ , սիրելիդ իմ Չամոր , եթէ
կրնան իմ հառաչանքներս , արտասուքս ու խղճիս
խայթերը թափանցել դերեղմանիդ ցուրտ քարը ,
թէ որ կապրի դեռ այդ հաւատարիմ ու փափուկ սիր-
տըդ , այդ անուշ հոգիդ որ ինչուան վերջի շունչը
սիրեց զիս , ներէ՛ իմ բռնի հարստեացս . պէտք էի
Հօրս կամացը հնազանդիլ , ինքզինքս թշուառ հպա-
տակացս երջանկութեանը զոհել , սրբել վաղած ար-
ցունքները , կենդանացնել զաշխարհս . . . բայց դուն
չէս յաշխարհի . Չամոր սիրելիդ իմ , հանգիստ թող
այս դառնացեալ հոգիս որ կը նուազի ցաւոցս բռ-
նութենէն , սպառեցան արտասուքս , դքեղ ողբա-
լով մարեցաւ աչացս լոյսը . ո՛հ հիմայ այդ քու յիշա-
տակդ , Չամոր , պատկեր մըն է սրտիս սիրաբնակ
ծալքերուն մէջ պահուած , կաթիլ մը ցամքած ար-
ցունք նուազեալ աչուըներուս մէջ :

ՏԵՍԻԼ Բ .

ԱԼԶԻՐ , ՇԷՖԱՆ

ԱԼԶԻՐ

Շէֆան , ազատ են գերիները . բնչու չէք փութար հոս իմ դիմաց բերել զանոնք . վերջապէս չեմ կրնար տեսնալ իմ հայրենակիցքս ու լալ անոնց հետ :

ՇԷՖԱՆ

Ա՛հ , Տիկին , զգուշանանք Կուսմանի կատաղութենէ . մեր կամ գերիներուն կեանքը վտանգի մէջ է . ամեն տեղ զինուց ձայներ կը լսուին . Կուսման պատերազմի դրօշն բացած՝ աշխարհիս կործանումն կսպառնայ . խեղճ գերիներ , ա՛հ ու սարսափ պատեր է զիրենք :

ԱԼԶԻՐ

Խաբեցիք զիս ուրեմն , ո՞վ երկիրք , հազիւ թէ Կուսման թողուց իմ ձեռքս , հազիւ հեռացաւ խորանէն ու մահ եւ սատակում կսպառնայ իմիններուս գէմ . ո՛հ , կենացս թշուառութեանը երգուընցայ ես ուրեմբն :

ՏԵՍԻԼ Գ .

ԱԼԶԻՐ , ՇԷՖԱՆ , ՍԷՏԱՐ

ՍԷՏԱՐ

Գերիներէն մէկը , Տիկին , քու դիմացդ ներկայանալ կը խնդրէ :

ԱԼԶԻՐ

Թող դայ . իր եւ իւր բարեկամացը վրայ կը գործովի սիրտս , սիրելի են ինձի . բայց ի՞նչու մէկը միայն կուզէ զիս տեսնալ :

ՍԷՏԱՐ

Գաղանիք մը ունի կըսէ , զոր միայն քեզի կուզէ յայտնել . եւ կըսեն թէ քու ամուսնոյդ կուսմանի Հօրը կեանքը աղատողն է . իւր ճակտին վրայ ցաւք եւ տառապանք խոր հետքեր դրօշմեր են . երբ քու անունդ լսէ , աչուրները արցունքով կը լեցուին . զքեզ թշուառ կը կոչէ , անշուշտ չգիտէր քու վառքդ :

ԱԼԶԻՐ

Ի՞նչ վառք . ո՞հ , թերեւս խմարիւնս է այդ թշուառ գերին . թերեւս կը ճանչնայ Զամորը . ո՞վ դառն յիշատակ . սիրտս պիտի խոցէ դարձեալ . պիտի բանայ հոգւոյս վէրքերը . բայց հոգ չէ . թող դայ (կերթայ Սէտար) գաղանի զգացում մը կը պաշարէ զիս . աւանդ , դեռ այս պալատիս մէջ վայրկեան մը չանցուցի առանց արցունք թափելու :

ՏԵՍԻԼ Դ.

ԱԼԶԻՐ , ԶԱՄՈՐ , ՇԷՖԱՆ

ԶԱՄՈՐ

Ալզիր , դժն ես Ալզիր :

ԱԼԶԻՐ

Երկինք, այդ դէմքը, այդ ձայնը... Զամհր...
կը մեռնիմ. (Շէֆանի գիրկը կիսնայ) :

ԶԱՄՈՐ

(Ոտուըններուն իսնալով) Ճանչցիր քու սիրելիդ :

ԱԼԶԻՐ

(Տկալ ձայնով) Զամուր իմ ոտուըններուն... կը խաբուիմ արդեօք :

ԶԱՄՈՐ

Ձէ, չես խաբուիր. քեզի համար կապրիմ ես. ահա քու ոտուըններուդ ինկած կը յիշեցնենմ քեզի երդումդ ու խոստմունքներդ : Ո՛վ իմ անձիս հատոր, ջերմ սիրոյս միակ Աստուած, մոռցմը արդեօք զմեզ միացնող սուրբ սիրոյն կապերը :

ԱԼԶԻՐ

Ո՛վ թունալից եւ անուշ վայրկեան, ցաւոց եւ ցնծութեան սիրելի եւ աղէտալի վայրկեան, ո՛վ իմ սրտիս սէր ցանկալի, Զամհր, զի ատեն կը տեսնամ զքեզ. ամեն մէկ նայուածքդ մէյմէկ հարուած կազդէն սրտիս :

ԶԱՄՈՐ

(Ելալով) կը հառաչես զիս տեսնալով :

ԱԼԶԻՐ

Շատ ուշ տեսայ զքեզ :

ԶԱՄՈՐ

Գիտեմ որ մահուանս աղետաբեր ձայնը լեցուց աշխարհքս. Թշուառութեան մէջ, հեռու քեզմէ, դա-

որն օրեր անցուցի ես . բարբարոսք յափշտակեցին
 զքեզ իմ զրկէս , կործանեցին դահս , ոչնչացուցին
 իմ հայրենի աստուածներս . գիտեա որ Կուսման ,
 այդ վայրագ գաղանը , սոսկալի տանջանքներով զիս
 մեռցնել հնարեցաւ . գիտեա որ քու տարփածուդ ,
 քու փեսայդ , սիրելիդ իմ Ալզիր , դահճաց ձեռքը
 մատնուեցաւ . կը սոսկամ , դուն ալ կզգաս իմ սրբա-
 մտութեանս բոցերը . անհաշտ վրէժխնդրութիւն մը
 սրտիս ծալքերուն մէջ կը մնանի դեռ . եւ ան-
 տարակոյս Աստուած մը , սիրոյ Աստուած մը փրկեց
 զիս մահուրէն : խօսէ , Ալզիր , հոն է Կուսման , ըզ-
 քեզ այդ գաղանին ժանիւքներէն յափշտակելու հա-
 մար եկայ ես . դու կը սիրես զիս . ուրեմն , սարսա-
 փելի վրէժխնդրութիւն մը . . . :

ԱԼԶԻՐ

Այո՛ , սոսկ վրէժդ , պատուհասէ ոճիրը . զարկ .

ՋԱՄՈՐ

Ո՛վ Դիք . խոստմունքդ , երդմունքդ . . . :

ԱԼԶԻՐ

Զարկ , անարժան եմ կենաց ու սիրոյդ :

ՋԱՄՈՐ

Ա՛հ , Մոնդէզ , այ անդուծ . սիրտս չկրցաւ հաւ-
 տալ :

ԱԼԶԻՐ

Ծանօթ է քեզի արդէն իմ ոճիրներս . . . հիմայ ,
 վայրկեան մը առաջ . . . սո՛հ , գիտեա , Զամոր , որո՞ւ
 համար թողուցի զքեզ :

ԶԱՄՈՐ

Չէ՛ , բայց խօսէ՛ :

Ա.Լ.ԶԻՐ

Չեմ կրնար :

ԶԱՄՈՐ

Ալզիր՛ :

Ա.Լ.ԶԻՐ

Կուաման . . . :

ԶԱՄՈՐ

Ի՞նչ . . . :

Ա.Լ.ԶԻՐ

Մեր սիրոյն ստակալի հարուածը . . . :

ԶԱՄՈՐ

Ետքը՛ :

Ա.Լ.ԶԻՐ

Իմ ամուսինս է՛ :

ԶԱՄՈՐ

Դժնխք՛ :

Ա.Լ.ԶԻՐ

Հայրս , Ալվարէ՛ , խաբեցին զիս . ինչուան քրիստոնէից տաճարը քաշկռտեցին զիս . հոն , մեղապարտ սիրելւոյդ շրթունքէն թռան , անօրէն երդում մը թռաւ . . . ամեն բան ուրացայ ես , աստուածներս , հայրենիքս , սիրելիւս , ո՛հ , յանուն երիցս (տոքը իյնալով) մոռ իմ կեանքս ահա իմ սիրտս , զանկ :

ԶԱՄՈՐ

Ալզիր , ճշմարիտ է , Կուաման քու ամուսինդ :

Ա.Լ.ԶԻՐ

Ո՛հ , հայրական իշխանութիւնը բռնի ստիպեց զիս .

մահուանդ ձայնը, անլուր աղետիցս տառապանքը, սրտիս ազդու յուզմունքը, երեք տարուան գերեզմանիդ պուրտ քարին վրայ թափած արցունքներս, ըզքեզ կորսնց նեյուս ցաւոյն բռնութիւնը, յուսահատ եւ անմխիթար, քրիստոնէից ձեռքը գերի ինկած, վերջապէս իրենց Աստուածը պաշտել տուին ինձի, եւ ատեցի ես քու աստուածներդ որ չկրցան փրկել զքեզ. բայց սիրը դատապարտեց զիս, չեմ ուզեր արդարանալ. կենդանի ես դուն, բաւական է. չկրցայ ես պահել խոտմուռնքս, ես միայն մեղաւոր եմ, յանուն սիրոյդ, կը խնդրեմ Զամոր, ան, վերցնուր ինձմէ այս ատելի կեանքս որ ալ քեզի համար չէ:

ԶԱՄՈՐ

Ո՛չ, մեղաւոր չեմ դուն, ելիր ոտք. բայց առ իս ունեցած սիրոյդ բոցը դեռ եւս կը վառի սրտիդ մէջ:

ԱԼԶԻՐ

Երբ Մոնդէզ, Ալվարէ, թերեւս վրէժխնդիր Աստուած մը, քրիստոնեայք, իմ տկարութիւնս, ամենքը միացած, զիս տաճարը տարին, ապահով քու մահուանդ վրայ, սրտիս մէջ, զքեզ, քու յիշատակդ պաշտելով ձեռքս կուսմանին տուի: Ժողովուրդք եւ բռնաւորք, երկինք եւ երկիր, կուսման նաեւ իմացաւ որ զքեզ կը սիրեմ ես. եւ այս սարսափելի վայրկեանս ուր կը տեսնամ զքեզ, վերջին անգամ մ'ալ ըսեմ թէ զքեզ սիրեցի ես:

ԶԱՄՈՐ

Վերջին անգամ կը տեսնայ զքեզ Զամոր. հա-

զիւ թէ Գտայ զքեզ ու կորսնցնեմ դարձեալ . ան ,
թէ որ մեր սէրը դեռ կը խօսի սրտիդ . . . :

ԱԼԶԻՐ

Լժու . կուսման , Այլարէ , ո՛վ երկինք :

ՏԵՍԻԼ Ե .

ԱԼԶԻՐ , ԶԱՄՈՐ , ԱԼՎԱՐԷ , ԿՈՒՍՄԱՆ , ՇԷՖԱՆ

ԱԼՎԱՐԷ

(Որդւոյն) Տէս , իմ կենաց աղատարարը , որդեակ .
հիվ դու , ոգիդ վնահաղուն , դուն որուն պարտըկան
եմ իմ օրերս , եկնէր գրկեմ զքեզ . եկնէր , վայելէ
իմ հայրական սէրս կուսման որդւոյս հետ :

ԶԱՄՈՐ

Ի՞նչ կը լսեմ . անիկայ , կուսման . անիկայ , քու
որդիդ , այդ գաղանը :

ԱԼԶԻՐ

Ո՛վ Աստուած , գթան մեր վրայ :

ԱԼՎԱՐԷ

Ի՞նչ զարմանք :

ԶԱՄՈՐ

Ա՛հ , այդ անօրէնը այդպիսի առաքինի հօր մը
որդի :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Ստահակ գերի . ուսկից կուգայ քեզի այդ ժպիւրհ
յանդգնութիւնը . կը ճանչնամ զիս թէ ո՛վ եմ ես :

ԶԱՄՈՐ

Հայրենեացս սոսկումը . բայց դուն ալ կը ճանչնամ
Զամորը :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Դուն :

Ա.ՎԱՐԷ

Զամոր :

ԶԱՄՈՐ

Այո՛ . ես , որուն կեանքը անլուր ու ամօթալի
տանջանքով ուղեցիր վերցնել . ես , որուն նայուած-
քը միայն կրնայ դողացնել զքեզ . բաւական չէր
տէրութեանս կորուստը , բաւական չէր դահիս կոր-
ծանումը , ան , մէկ հատիկ հարստութիւնս ալ կո-
ղոպեցիր դուն . ան (սուրբ կուտայ) թափէ արիւնս ,
վերջ տուր եղեռանցդ , ապա թէ ոչ այս ձեռքս որ
հօրդ կեանքը շնորհեց կրնայ իւր որդւոյն գարշելի
արիւնը թափել :

Ա.ՎԱՐԷ

Ո՛վ նախատանացս . կրնամ պատասխանել . . . :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Պատասխանել այդ յանդուգն ամպտամբին ,
այդ չափ նուաստանալ երբ անհրաժեշտ պատիժը կըս-
պստէ իրեն . ի՞նչ արդար ցասմանս կայծալն այդ չափ
չէր ուշանար մեղապարտին գլուխը ջաղխելու եթէ
զքեզ չմեծարէի , հայր : Կրնամ երեւակայել , Ալիւր ,
թէ որչափ անարգեցիր զիս . պէտք է իր մոռնալ այդ
ապստամբ գերին որուն համար դեռ արցունք կը
թափես :

ԱԼԶԻՐ

(Առ Կուսման) Անդձութ. (առ Ալվարէ) եւ դու Տէր, իմ բարերարս եւ հայր, (առ Ջամոր) դուն, իմ սէրս եւ յոյսս, դուք երեքնիդ ալ, տեսէք իմ աղետիցս դառնութիւնը ու սոսկացէք. ահաւասիկ իմ սիրելիս զոր հայրս ինծի աթուսին ընտրեց գերութեան շղթաները ընդունելէս ու հայրենեացս կործանումը տեսնելէս առաջ. իւր մահուամբ միայն փշրեցաւ նախահարցս արքունի գաւազանը եւ ալ ամեն բան փոխուեցաւ մեզի համար. Հայրս ու ես, թշուառ եւ անօգնական, հայրենեացս անծանօթ Աստուած մը ճանչցանք. եւ ահա վկայ կոչեմ այդ քրիստոնէից Աստուածը որ իմ գգնադէ հարսանեացս երգումն ընդունեցաւ, այդ Աստուածը որ զիս զրկեց իմ սիրելւոյս գրկէն. իւր օրէնքներն անծանօթ են ինծի, բայց ես սրտիս մէջ խօսող առաքինութեան ձայնին կը հաւատամ. Ջամոր, սիրելի ես գուն ինծի, զքեզ սիրելն իմ սրտիս անուշ պարտքն էր, բայց յետ իմ երգմանցս չեմ կրնար քուկդ ըլլալ. եւ ոչ քուկդ Կուսման, յետ այնչափ եղեռանցդ, այսուհետեւ մոռցիր զիս. արդ ձեր երկուքէն ով այսօր գահիճ պիտի ըլլայ ինծի, ով պիտի խոցէ այս սիրտս որ չկըրցաւ իւր սիրելւոյն սէրը վայելել. թշուառ եւ մեղապարտ, երգմնազանց առ Ջամոր, անհաւատարիմ առ Կուսման, ով երջանիկ մահուամբ մը վերջ պիտի տայ իմ ոճիրներուս. քու ձեռուրներդ, Կուսման, վարժած են արիւն թափելու. թափէ իմ արիւնս ալ. սիրոյ եւ հարսանեաց իրաւանցը վրէժխնդիր եղիր.

պատուհասէ յանցաւորս եւ մի անգամ արդար եղիր
կենացդ մէջ :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Շատ է արդ . կը մոռնամ իմ առ քեզ ունեցած
սէրս եւ ինծմէ գտած պատիւներդ , ու մահուանդ
կը վախաքիս . քաջ է , իմ նախանձորդիս մահն ըլ-
լայ քեզի պատիժ . զօ՛րականք . . . :

ԱԼԶԻՐ

Անգհւթ :

ԱԼՎԱՐԷ

Ի՞նչ կընես , որդեակ . յիշէ իւր բարիքները . ինչ-
պիսի դառն տառապանաց մէջ կը թողուք զիս , ով
եքիկնք . մէկուն՝ ես կեանք տուի , միւսն՝ ինծի իմ
կեանքս չնորհեց . ան , սիրեցեալ որդիք , խնայեցէք
իմ ալեւոր հասակիս :

ՏԵՍԻԼ Զ.

ԱԼՎԱՐԷ , ԿՈՒՍՄԱՆ , ԶԱՄՈՐ , ԱԼԶԻՐ , ՄԻԴՐԱՆ

ՄԻԴՐԱՆ

Փութան , Տէր , թշնամիք ծածկեր են դաշտին
երեսը ու մօտ են քաղքիս դռները խորտակելու :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Հասկա երթանք . կուսմանի նայուածքը միայն
բաւական է զիրենք մոխիր դարձնելու . թէ որ
յաղթել չեն գիտեր , թող ծառայել սորվին :

ԶԱՄՈՐ

Մենք, ծառայել:

ԿՈՒՍՄԱՆ

Զօ՛րականք, չղթաներու զարկէք այդ վատ ստորու-
կը, տարէք զինքը . . .

ԱԼԶԻՐ

Ո՞ւր կը տանիք:

ԿՈՒՍՄԱՆ

Բանտ:

ԶԱՄՈՐ

Խաբէրայ յոյս . . . եւ սա՛յան ձեռուընկերոս աշատ
պէտք էին ըլլալ, սնն ատենը կիմանայիր թէ ինչպէս
արժան է խօսիլ քեզի պէս դոռող վիրազի մը հետ:
Սրիւնս պիտի ծծես, դիտեմ. սակայն լսէ դուն Զա-
մօրը որ մեռնելէն առաջ զքեզ բռնաւոր կը կոչէ,
անօրէն բռնաւոր:

ԿՈՒՍՄԱՆ

Նախ ես սրով տամ պատասխան (սուրը կը հանէ,
Ալվարէ կարգիլէ)

ԱԼԶԻՐ

(Զամօրին վիզը պլոււելով) Եկի՛ւր մեռնինք, մէկ մէ-
կու գիրկը մեռնինք:

ԿՈՒՍՄԱՆ

Հեռացուցէք անօրէնը:

ԶԱՄՈՐ

(Երթալով) Սրդարադատ են երկինք:

ԱԼԶԻՐ

Զամօր, յետին ողջոյն մը:

ԶԱՄՈՐ

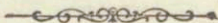
Ողջոյն մահու : (կերթայ զօրականներով) :

Ա.Վ.ԱՐԷ

Յիշէ՛, որդեակ, որ քու հօրդ կեանքը պարգեւ
ւեց :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Զինուց շառաչմունքը կը մօտենան . ողջամբ
մնա, յաղթելու ժամանակ է :

ՏԵՍԻՒ Է.

Ա.Վ.ԱՐԷ, Ա.ԶԻՐ

Ա.ԶԻՐ

Ահա քու ոտուըններուդ կիյնայ, հիւ Տէր, յուսա-
հատ աղջիկ մը . ողորմէ՛ իմ սիրելւոյս, գլխն ինծի,
եւ եթէ վեհանձն ես, ինչուան վերջը անփոփոխ
մնացիր . իմ Զամորս պիտի մեռնի, հայր, ես եմ
իւր մահուանը պատճառ, դու միայն եղիկելոյն հօր
ասպաւէն մը կրնաս ըլլալ . ես եմ մեղապարտ, ես
քու որդիդ անարգեցի . . . բայց ինչ ընեմ, սիրտս
արդէն Զամորի ընծայած էի, իմս էր Զամոր, իմ սէ-
րըս է Զամոր, առաքինի է Զամոր, դուն ալ կեան-
քըդ իրեն պարտական ես, դարձուր Զամորս իմ սիրոյս,
իմ ամենաթշուան սիրոյս :

Ա.Վ.ԱՐԷ

Ո՛հ, ելիր ոտք, Աղիւր . դուք իմ որդիքս էք :

հօր աչքով կը նայիմ ես ձեր վրայ . սիրտս կը գորովի , բայց չեմ կրնար փրկել զքեզ եթէ խոստամունք ու երդումդ չսլահես , Այլիր . գիտեմ , անադրոյն , անողորմ է կուսման , բայց իմ որդիա է , բայց քու ամուսինդ է ու կը սիրէ զքեզ ,

ԱԼԶԻՐ

Ա՛հ , ինչո՞ւ Զամորին հայրը չեա գուն .

ՎԵՐՋ ԵՐՐՈՐԴ ՀԱՆԴԻՍԻ

ՀԱՆԴԷՍ ԶՈՐՐՈՐԴ

ՏԵՍԻՒ Ա.

ԱԼՎԱՐԷ , ԿՈՒՍՄԱՆ

ԱԼՎԱՐԷ

Յաղթեցիր , որդեակ , բայց մի յաղթութեանցդ պսակն արիւնոտեր . փառաց երջանիկ թեւերուն վըրայ բարձրացած մի մոռնար զթութիւնը : Ահա կերթամ ես կիսամեռ դիականց վէրքերն պատել , ու իրենց ցաւերն սփռիել , դուն ալ յիշէ որդեակ , որ քու հայրդ է քեզի աղաչողը . բարեգութ եւ քրիստոնեայ , ներէ Զամորին . ա՛հ , պիտի չկարենամ բնաւ տրութեանդ խստութիւնը կակուղցընել . գիտցիր որ անուշութեամբ միայն կրնաս յաղթել սրտից :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Բայց դուն իմա կը վիրաւորես . առ իմ կեանքս բայց ազատ թող զիս իմ վրէժխնդրութեանս մէջ . եւ ինչպէս ներեմ Զամորի , Ալզիր կը սիրէ զինքը :

ԱԼՎԱՐԷ

Աւելի ցաւալի է իւր վիճակը :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Յաւալի , անիկայ , Հայր , ես ալ կուղեմ այդպիսի ցաւալի վիճակ մը ունենալ :

ԱԼՎԱՐԷ

Միթէ կը կասկածիս Ալզիրի առաքինութենէն . նախանձն . . . :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Այո՛ , նախանձն . եւ չես կրնար մեղադրել այդ իրաւացի զգացումն . իմ օրինաւոր ամուսինս է Ալ-դիր , եւ սակայն Ալդիր Զամորը կը սիրէ , եւ դուն , Հայր , դուն անտարբեր ես իմ ցաւոյս ու անարգա-նացս :

ԱԼՎԱՐԷ

Մի այդչափ այլայլեր , որդեակ , հաւատան ին-ծի , առաքինի է Ալդիր , քաղցրութեամբ կրնանք զինքը որսալ :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Քաղցրութիւն , ես , իւր գեղեցկութիւնը շողո-մեմ , իշխանութեանս ակտոնէն ինչուան իւր ոտուը-ներուն խոնարհիմ , գգուեմ զինքը , ու պատուոյս ամո-թըն աւելցնեմ . բայց դուն փոխանակ որդիդ պաշտ-պանելու կը մեղադրես զինքը . իմ անձիս պատիւն ու փառքը անարդեցի ես արդէն թագազարմ աղ-ջրկանց տեղ գերի մը ինծի ամուսին ընտրելով որ կատէ զիս . բայց տես իմ թշուառ վիճակս , իւր ա-տելութեանը հետ կաճի իմ սէրս :

ԱԼՎԱՐԷ

Մի ցաւիր այդ օրինաւոր սիրոյդ վրայ , բայց չափ ղիր կրիցդ . թերեւս ճանչնայ Ալդիր իւր պարտքե-րը . իսկ թէ որ որոշած ես Զամորի կորուստը , խոս-տացիր գոնէ չվճռել իւր մահը զիս տեսնալէդ առաջ :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Էհ , ինչպէս որդի մը կարենայ մերժել իւր հօ-

բը խնդիրքը , քու սիրոյդ համար կուզեմ առ վայր մի լռեցընել բարկութիւնս բայց ուրիշ բան մի պահանջեր ինծմէ :

Ա.Լ.ՎԱՐԷ

Ո՛չ , միայն քիչ մը ատեն . (կերթայ) :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Ի՞նչ , լռեցընել բարկութիւնս , սիրել , զղջմի , նախանձիլ Զամորի երջանկութեանը վրայ եւ չկարենալ պատահասել այդ ստորուկը . . . բայց դժի կը տեսնամ . Աղիւր :

ՏԵՍԻՒ Բ .

ԿՈՒՍՄԱՆ , Ա.Լ.ԶԻՐ . ՇԷՖԱՆ

Ա.Լ.ԶԻՐ

Այո՛ , ես եմ , քու ամուսինդ է որ չկրցաւ սիրել զքեզ բայց մեծարեց քու անունդ . իմսէրս միայն մատնեց Զամորը , եւ թէ որ ինքը կորսուի իմ անկեղծութիւնս է պատճառ , բայց դուն ալ աւելին մտիկ ըրէ . քու ամուսինդ կը յանդգնի իւր սիրելւոյն ներումը քեզմէ իւր նախանձորդէն խնդրել . Կուսման թէպէտեւ գոռոզ , դաժան եւ սոսկալի , բայց մեծահոգի միանգամայն , վասն զի աշխարհակալ յաղթական մը յանցանաց ներելովն ալ կրնայ պարծիլ . դիտեմ որ թեթեւ բան չէ այս խնդիրքս բայց փառքը մեծ է , ու քեզի միայն արժանի . այսպիսի վսեմ առաքինութեամբ , թերեւս 'ի սէր փոխես իմ

ատելութիւնս : ո՛հ , թէ որ թախուր սրտի մը մէջ
առաքինութիւնը կրնայ . . . :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Թէ որ առաքինութիւնք այդպիսի զօրաւոր ազ-
դեցութիւն կունենան քու հոգւոյդ վրայ , անոնց
օրինացը հետեւեւու համար լաւ ճանչցիր զանոնք :
Գիտցիր որ առաքինութիւնը իւր պարտուցը հպա-
տակիլն է , մոռնալ անօրէն սիրոյ մը յիշատակը ,
եւ ոչ երբէք իմ ատելի նախանձորդիս անունը տալ ,
եւ լուռ ու անտրտուն լսել թշնամեոյս դատապար-
տութեան վճիռը . գիտցիր որ քու ամուսինդ քեզի
ներելով , բաւական վեհանձն ու մեծահոգի է եւ քու
չկարծածէդ աւելի զգայուն սիրտ մը կը կրէ :

ՏԵՍԻԼ Գ.

ԱԼԶԻՐ , ՇԷՖԱՆ .

ՇԷՖԱՆ

Տես թէ որչափ կը սիրէ զքեզ :

ԱԼԶԻՐ

Թէ որ կը սիրէ զիս , նախանձն է զինքն չարժողը .
պիտի մեռնի Զամոր , ես իւր ներումը խնդրելով
աւելի ամուր հաստատեցի իւր մահուան վճիռը .
ան ինչ ընեմ , պիտի չկարենամ փրկել զինքը . բայց
դուն պահապան զինուորին հաւատարմութիւնը փոր-
ձեցիր :

ՇԷՖԱՆ

Ոսկին չլացուց իւր աչուրները ու գնեցինք իւր հաւատարմութիւնը :

ԱԼԶԻՐ

Ուրեմն ժամանակ մի կորսնցըներ , գնա զուրցէ որ . . . :

ՇԷՖԱՆ

Բայց դեռ յոյսերնիս չկորսնցնենք . Աւվարէ թեւրեւս համոզէ իւր որդին :

ԱԼԶԻՐ

Ես չեմ յուսար . ահ , կը դողամ , Շէֆան . Թէ որ աղատի Զամոր , ինծմէ հեռու պիտի չուզենայ ապրիլ , Թէ որ զիջանի իմ աղաչանացս ու փախչի՝ ես չեմ կրնար իրմէ բաժնուիլ . այ անգութ կուսման . . . բայց ի՞նչու կուշանայ այդ զինուորը :

ՇԷՖԱՆ

Հիմայ հոս պիտի գայ Զամորին հետ . քու հըմանդ առնելուն պէս մէկէն բանտը վազեց . գիշերն իւր սեւ թեւերովը կը ծածկէ մեր խորհուրդը . բռնաւորք կոտորածէն յոգնած եւ արեամբ արբեցած խոր քնոյ թանձրութեան մէջ կը ննջեն :

ԱԼԶԻՐ

Գոնէ զմեզ Զամորին քովը տանէր այդ պահապանը , եւ կամ շուտով բանար բանտին դռները . ահ , ելիր , Զամոր , եկո՛ւր , քու սիրունիդ է զքեզ կանչողը , եկո՛ւր գիրկս :

ՇԷՖԱՆ

Բայց Թէ որ յանկարծ գիշերուան մթութեան

մէջ վրայ հասնին , իմացուի խաբէութիւնը՝ ան ա-
տենը պատիւդ ու ամօթն . . . :

ԱԼԶԻՐ

Ի՞նչ ամօթ . իմ սիրելիս մատնելն է ամօթ . ան ,
թէ որ ինքը կորսուի իրեն հետ կը կորսուին նաեւ
պատիւս ու սէրս . պատիւն յամօթոյ զանազանելն
սորվեցայ Շէֆան . պատիւն իմ սրտիս մէջն է , ին-
քը կը հրամայէ ինծի ազատել իմ դիւցազունս զոր
երկինք երեսէ թողուցեր են . ո՛հ , ի՞նչպէս անուշ է
սիրելոյն փրկութեանը պատճառ ըլլալ :

ՇԵՖԱՆ

Ահաւասիկ Զամոր :

ՏԵՍԻԼ Դ.

ԱԼԶԻՐ , ՇԵՖԱՆ , ԶԱՄՈՐ , ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ

ԱԼԶԻՐ

Ա՛հ , Զամոր , ալ ամեն յոյս կորաւ . յաղթեցին
բռնաւորք , պատրաստ է տանջանքդ . թէ որ չփախ-
չիս՝ պիտի մեռնիս Զամոր . զնա , ժամանակ մի՛ կոր-
սընցներ . ան այդ զինուորը քեզի առաջնորդ . հե-
ռացիր այս անիծեալ դաւառէն , խաբենք այսպէս
դաւաճանաց յոյսը . ո՛հ , կը տեսնաս իմ յուսահա-
տութիւնս . հիմայ դուն միայն կրնաս գլխի փրկել .
մի՛ , իմ ամուսնոյս ցասմանը զո՛հ եւ աշխարհիս ար-
տասուացը պատճառ մի՛ ըլլար . փախիր , Զամոր ,
փախիր , գիշերուան մթութիւնը կօգնէ քու փա-

խրատեանդ . զթան ինծի ու թող զիս :

ՋԱՄՈՐ

Դուն , բարբարոսաց գերի , դուն , քրիստոնէի մը ամուսին , դուն , որ այդչափ սիրեցիր զիս , փախչիլ եւ ասլրիլ կը հրամայես ինծի . լաւ է , բայց կրնաս ինծի հետ գալ . ալ տէրութիւն չկայ ինծի . անոք ու անօգնական , լի թշուառութեամբ , քու սիրոյդ նուէր անապատ մը ու սիրտ մը ունիմ . ատեն մը արքունի պսակ մը կրնայի կապել զլիսոյդ :

ԱԼԶԻՐ

Ա՛հ , առանց քեզի ինչ էր այդ պսակը . բաց 'ի քեզմէ զո՞վ սիրեցի ես . եւ ինչ է քու քովդ այդ չնչին տիեզերքը . ո՛հ , ինչուան անապատիդ խորերը քու ետեւէդ պիտի թռչի հոգիս . մինակ թող զիս հոս , մաշիլ ցաւոցս մէջ , թառամիլ իմ վիշտերովս , զքեզ ուրանալուս խղճիս խայթերովք տագնապիլ , ուրիշի մը իշխանութեան տակն ըլլալ ու զքեզ սիրել . դնան , քեզի հետ տար իմ երջանկութիւնս ու կեանքս . ինծի թող իմ պարտուցս արհաւիրքը . փառքս ու սիրելիս պէտք է աղատել միանգամայն , երկուքն ալ սրբազան են ինծի , երկուքն ալ անաբատ կուգեմ պահել :

ՋԱՄՈՐ

Քու փառքդ , եւ ո՞րն է այն ինծի անծանօթ փառքը . ան , միթէ գերութիւնը այդչափ նուաշ տացո՞ւց զքեզ . ինչ , այդ բռնի երդումդ , քրիստոնէից տաճարը զոր պէտք է ատես դուն , այդ նոր Աստուածդ , մեր նախահարց աստուածոց սոսկալի

հարուածը , վերջապէս սլիախ բաժնեն զքեզ Զամո-
րէն :

ԱԼԶԻՐ

Երդուընցայ ես , հող չէ որ աստուծոյ :

ԶԱՄՈՐ

Ոճիր մըն է այդ երդումդ . դուն իմ կորուստս
երդուընցեր ես . մնաս բարով . կորսուին քու եր-
դումդ ու քու աստուածդ նաեւ ուսկից կը դարչիմ
ես :

ԱԼԶԻՐ

Կեցիր , հէ , ինչ դառն բաժանում . կեցիր սիրե-
լիդ իմ Զամոր :

ԶԱՄՈՐ

Կուսմանն է քու ամուսինդ :

ԱԼԶԻՐ

Ա՛յ , անողորմ , մեռցորդ զիս բայց մի՛ նախատեր
այդպէս :

ԶԱՄՈՐ

Յիշէ ուրեմն մեր նախկին սիրոյն բոցը :

ԱԼԶԻՐ

Քու վտանգդ միայն կը յիշեմ ես :

ԶԱՄՈՐ

Ոչ այդպէս , ուլ անգութ . իմ սէրս կարհամար-
հեա դուն :

ԱԼԶԻՐ

Ո՛հ , չէ Զամոր , անհուն սիրով կը սիրեմ զքեզ :

բայց թո՛ղ, ես միայն մեռնիմ, փախիր դուն . . .
 ո՛հ, ինչ զարհուրելի յուսահատութիւն մը կը վառի
 աչքս երբեք մէջ . . . Զամոր . . . :

ԶԱՄՈՐ

Անօգուտ է :

ԱԼԶԻՐ

Ո՞ւր կերթաս :

ԶԱՄՈՐ

Ազատութիւնս գործածել :

ԱԼԶԻՐ

Զամոր, խնայէ ինձի . թէ որ դուն մեռնիս, կը
 մեռնիմ ես ալ :

ԶԱՄՈՐ

Մեռան արդէն Զամոր եւ իւր սէրը . թո՛ղ զիս .
 ալ բաւական եղան իմ ցաւերս, խռովեցան միտքս,
 յուզեցան ազիքներս . սեւ յուսահատութիւն մը կը
 պաշարէ զիս ու կեանքս անտանելի կերեւայ ինձի .
 անցեալն ու ապագան, ճշմարտութիւն եւ ցնորք
 ոչինչ են ինձի համար . ո՛հ, դարչեցայ ես յաստուա-
 ծոցս, դարչեցայ հայրենիքէս, դարչեցայ ինքզին-
 քէս, ինքզինքէս ալ կուգեմ փախչիլ ու չեմ կրնար
 Սիրտս ծոցիս մէջ չգտաւ տեղի . հեղձումն, անդուլ
 բաբախում, չնչոյ տեղ խորին ու երկայն հառա-
 չանքներ, զո՛հ սիրոյ, անյաղ վրէժխնդրութիւն,
 ծարաւ արեան, ո՛հ, ինչ կեանք . . . եւ ո՛ւր սահե-
 ցան իմ խաղաղ օրերս . ինչու միջոցան երկինք, ին-
 չու սեւ ամպեր կը գիլուին գլխոյս վրայ . . . երակ-

հերուս մէջ բոցատապ կրակ մը կը վազէ . . . ան, ինչ ընեմ, սէր երթամ, քեզի դամ, Կուսման. գիշերը լմննալու վրայ է, սուղ է վայրկեանս, զօրական, երթանք :

ՏԵՍԻԼ Ե.

ԱԼԶԻՐ, ՇԷՖԱՆ

ԱԼԶԻՐ

Ա՛հ, օգնէ ինծի, կը նուաղիմ Շէֆան. դնաց, հեռացաւ, ինչ պիտի ընէ, ո՛վ սարսափելի վայրկեան, Կուսման, տես թէ ինչպիսի գիւցազնէ մը բաժնուիմ քեզի համար . . . Շէֆան, վազէ դնա Զամորին ետեւէն, տես թէ ապահով է իւր փախուստը. այդ զինուորը պիտի չմասնէ՞ զմեզ : (Կերթաց Շէֆան) Սեւ, սարսափելի գուշակութիւն մը կը ծանրանայ հոգւոյս վրայ. այս օրս, արիւնալից օր մը պիտի ըլլայ : Ո՛վ Աստուածդ քրիստոնէից, յաւիտենից եւ ահաւոր Աստուած՝ եթէ ոճիր մըն է իմ սէրըս այս թշուառ գլխոյս վրայ թափէ վրէժխնդրութեանդ կրակները, թող ապրի, ապրի Զամոր եւ անպտանգ համնի ինչուան իւր անապատը : Միթէ դու տինգերաց մէկ մասին աստուածն են, մէկ մասին հայրը եւ միւսոյն բռնաւորը. այդ արարածոց ամենքն ալ քու ձեռացդ գործքը չեն միթէ. (աղաղակ դրսէն Զամորի անունը կը լսուի) . . . բայց ինչ սուկսի աղաղակ մը իմ ականջս կը զարնէ. սիրելւոյս

առնունը կը լսեմ . . . Երկինք , այդ զինուորը մատնեց
զմեզ . . . աղաղակն երթալով կաւե՛նայ . . . ա՛հ ,
մեռաւ Զամոր :

ՏԵՍԻԼ Զ.

ԱԼԶԻՐ , ՇԷՖԱՆ

ԱԼԶԻՐ

ԴժՆ ես Շէֆան . Բնչ կայ , Բնչ տեսար . *ահ*
այդ կերպարանքդ Հարագուշակ է :

ՇԷՖԱՆ

Ո՛հ , Ազիւր . . . :

ԱԼԶԻՐ

Խօսէ , մեռաւ Զամոր :

ՇԷՖԱՆ

Ալ մի՛ յուսար , անդառնալի է իւր կորուսար .
առաջնորդ զօրականին սաղաւարտն եւ սուրը ա-
ռաւ ու զինուեցաւ . զօրականն իսկոյն աներեւոյթ
եղաւ , Զամոր դէպ 'ի պալատն սկսաւ վազել . լուռ
ու մութ էր ամեն բան , միայն Զամորին ոտից ձայ-
նը կը լսուէր որ անվեհեր Կուսմանի սենեակը մը-
տաւ , փուճ տեղը ուղեցի արդիւիւզ զինքը . յանկարծ
սոսկալի ձայներ լսուեցան , մեռցի Զամոր , այդ ա-
ղաղակը զամենքը արթնցուց , սպայք եւ զօրականք
ներս թափեցան եւ ես հոս վաղեցի քեզի իմացը-
նելու :

ԱԼԶԻՐ

Ա՛հ , Շէֆան , օգնութեան հասնիրք :

ՇԷՖԱՆ

Ի՞նչ կընես , ո՛ւր կերթաս :

ԱԼԶԻՐ

Մեռնիլ :

ՏԵՍԻԼ Է՛

ՄԻԴՐԱՆ , ԱԼԶԻՐ , ՇԷՖԱՆ , ԶՕՐԱԿԱՆՔ

ՄԻԴՐԱՆ

Զօրականք բռնեցէք զինքը :

ԱԼԶԻՐ

Ի՞նչ կըխօսիս . ո՛ւր է Զամոր :

ՄԻԴՐԱՆ

Չեմ գիտեր . երթանք Ալլիւր , այս է կուտմանի
հրամանը :

ԱԼԶԻՐ

Ո՛վ բաղդ , ո՛վ տարտախելի վրէժխնդրութիւն .
մեռաւ Զամոր , եւ ես դեռ կենդանի եմ . ես էի
չարեացապարտ եւ դուն Զամոր իմ մեղսանացս պա-
տուհասը կրեցիր . . . բայց հոս որո՞ւ ձեկցիր քու սի-
րելիք . . . Ալլիւր բռնաւորաց ձեռքը մատնուած , Ալ-
ղիւր իւր սիրելւոյն գրկէն զրկուած , ո՛հ , լոյս իմ Զա-
մոր , քեզի կուգամ , քու ծոցդ ահա կը թռչիմ ես :

ՀԱՆԴԷՍ ՀԻՆԳԵՐՐՈՐԴ

ՏԵՍԻՒ Ա.

ԱԼԶԻՐ , ՊԱՀԱՊԱՆՔ

ԱԼԶԻՐ

Վերջապէս բանաւորք կը պատրաստեն իմ տանը
ջանքս ալ . խեղճ պահապանք , դուք ալ տխրեր էք .
բայց ինչու կուլաք , ուրախացէք , հասաւ թշուա-
ռութեանս վերջի վայրկեանը , իյնան շղթաներս ,
բացուի բանաս եւ իմ սիրոյս ու անմեղութեանս թե-
ւերուն վրայ բարձրացած յաւիտենական ազատու-
թիւն թռչի հողիս : Երբ գոռող թշնամուոյ մը ձեռ-
քը մատնուեցայ , երբ կորուսի իմ սիրելիս , ան ա-
տենը պէտք էր լալ . . . բայց չեմ գիտեր կենաց ե-
թէ մահուանս կը մերձենամ . երբ սիրելոյս անու-
նը տամ՝ կը սարսափին պահապաններս . . . :

ՏԵՍԻՒ Բ.

ԱԼԶԻՐ , ՄՈՆԴԷԶ , ՊԱՀԱՊԱՆՔ

ԱԼԶԻՐ

Հայր իմ . . . :

ՄՈՆԴԷԶ

Ի՞նչ ըոխր , դուտոր իմ . ահաասիկ քու սիրոյդ
զարհուրելի հետեւանքը . աւանդ . ես եւ Ալվարէ Զա-

մորին համար թողութիւն կը խնդրէինք . երբ յանկարծ զինուոր մը յուսահատ եւ ահռելի կերպաբանքով ներս յարձկեցաւ . նոյն ինքն Չամորն էր . ձեռքը սուր մը բռնած վազեց , թռաւ ու զարկաւ Կուսմանը . ամուսնոյդ արիւնը իւր հօրը վրայ ժայթքեց . իսկոյն Չամոր դադրելով իւր բարկութենէն , Ալվարէին ոտուըններուն ինկաւ եւ իւր որդւոյն արեամբը ներկուած սուրը անոր տալով « Յագեցաւ վրէժխնդրութիւնս , որդւոյդ արեանը մէջ լուացի իմ նախատինքս , դուն ալ կատարէ քու պարտքդ , մոռնութեան վրէժն » ըսելով խոնարհեցուց գլուխը եւ մահուան կսպասէր . Ալվարէ հառաչելով արիւնաթաթախ որդւոյն գիրկը ինկաւ . մահուան հեծութիւնք , ողբն ու հառաչանաց աղաղակը արթնացուցին պալատականները , վազեցին , մտան բռնեցին Չամորը ու սկսան Կուսմանի վէրքը պատել . ժողովուրդը բարձրաձայն քու մահդ կուղէ զքեզ եղեռան կցորդ կարծելով :

ԱԼԶԻՐ

Կրնամ . . . :

ՄՈՆԴԻԶ

Չէ , ես քու վրադ չեմ կասկածիր . չկրնար այդ սիրտդ եղեռան գրգռել զքեզ . եւ սակայն պիտի մեռնի ամուսինդ սիրելւոյդ տուած հարուածէն . Չամոր ալ պիտի ընդունի իւր յանդգնութեան պատու հասը . զքեզ ալ պիտի դատապարտեն , պիտի մեռնին Ալզիր , մահ , ինչ ընէ հօր մը սիրտը , երթամ գոնէ վերջին ճիգս թափեմ , քեզի ներումն ու ինծի մահ խնդրեմ :

ԱԼԶԻՐ

Իմ ներսումս , իմ բռնաւորներէս , աղաչել անոնց ,
 դուն , Հայր իմ , ոչ . ապրէ դուն , այս միայն կը
 խնդրեմ քեզմէ . կը ցաւիմ Կուսմանի վրայ , մանա-
 ւանդ այդպիսի մահուան արժանի ըլլալուն կը ցա-
 ւիմ . Զամոր իւր վրէժն առաւ , յանդգնութիւն չէ
 այդ , ես սէր կը կոչեմ եւ չեմ կրնար մեղադրել
 զինքը . . . բայց պիտի մեռնի Զամոր , իսկ ես . . .
 Հայր , մի արգիլեր իմ մահս :

ՄՈՆԴԵԶ

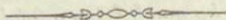
Երկինք , ձեր գթութիւնը կը մաղթեմ ,

ՏԵՍԻԼ Գ.

ԱԼԶԻՐ

Ո՛վ Աստուած , ոչնչացուր զիս , ինչ , իմ նոր
 Աստուածս այսպէս անոք ու անօգնական կը թողու
 զիս . ահ , ինչու չեմ կրնար իմ ձեռքիս հարուածը
 ինծի դէմ դարձնել . ուրացայ ես իմ աստուածներս
 որ կը ներէին այն կամաւոր մահը , մահը իմ վերջին
 ապաւէնս : Միթէ ամենքը պիտի չհասնին կենաց
 ասպարիզին այն վերջի ծայրը , ո՞րք մըն է այդ
 վայրկեանը փութացնելը . պէտք է ուրեմն թշուա-
 ռութեան բաժակին ինչուան վերջի կաթիլը քամել ,
 եւ սակայն ինչու թող տրուած է այդ բարբարոս
 ժողովրդեան այնչափ անպարտ արիւն թափելն եւ

ոչ ինծի միայն իմ արիւնս . . . ան , Զամոր , պիտի
մեռնիս ահռելի տանջանաց մէջ , բայց . . . մի յու-
սար մինակ մեռնիլ :

ՏԵՍԻՒ Դ.

Ա.Լ.ԶԻՐ , ԶԱՄՈՐ (Շղթայակապ), ՊԱՀԱՊԱՆՔ

ԶԱՄՈՐ

Հոս ուրեմն մեռնինք երկուքնիս ալ : Ալդիր օ-
րէնքն կը դատապարտէ զքեզ . դեռ կենդանի է
Կուսման , չկրցաւ այս դողդոջուն ձեռքս մահացու
հարուած մը կշռել . Զամորի թշուառութեանը վերջ
տալու համար կապրի Կուսման , կապրի քու արիւ-
նըդ ալ թափելու համար : Մահուան ստուերովը ծան-
րացած աչուրները . պիտի տեսնան մեր դիակունքը
ու վերջին անգամ մըն ալ բռնաւորաց բերկրանօքն
հեշտացած , մեր արեան հոտէն արբենալով , պիտի
փչէ իւր հողին . Ալվարէի յանձնուած է մեր մահ-
ուան վճիռը . ան ես եմ քու կորստեանդ պատճառ
ինծի համար կը մեռնիս դուն :

Ա.Լ.ԶԻՐ

Բայց քն . քովդ պիտի մեռնիմ , հող չէ որո՞ւ հա-
մար . օրհնէ իմ բազդս , օրհնէ այն հարուածը որ իմ
հարսանեացս կապերը պիտի խզէ . յիշէ որ այդ վայր-
կեանը միայն առանց խղճի խայթերու կրնամ սիրել
զքեզ , մահը միայն կրնայ դմեզ միացընել . ան ,
Զամոր , մեզի համար կանգնուած մահուան կառոյ-

ցը խորան մըն է ուր երկրորդ անգամ սիրտս քեզի նուէր պիտի ընծայեմ. հոն պիտի քաւեմ անհաւատարմութեանս ակամայ ոճիրը. բայց ինչու չվախեմ թաք Ալվարէ :

ԶԱՄՈՐ

Ահա ինքը , աչուքները արցունքով լեցուած . . . :

ԱԼԶԻՐ

Ա՛հ , երեք թշուառք :

ՏԵՍԻԼ Ե.

ԶԱՄՈՐ , ԱԼԶԻՐ , ԱԼՎԱՐԷ

ԶԱՄՈՐ

Երկինք կուզեն որ դուն իմ մահս վճռես . մի խռովիր , խօսէ Ալվարէ , տես թէ ինչպէս անվեհեր իմ մահուանս կսպասեմ ես . քու որդւոյդ դաւաճանը ու Ալվարէի ազատարարը դահճաց ձեռքը յանձնէ շուտով . բայց Ալվարէ ինչ ըրաւ ձեզի , ինչու անմեղն 'ի կենաց կուզես զրկել . միթէ բռնաւորք իրենց ատելութեան բոցը քու սրտիդ մէջն ալ չնչեցին . բայց կրնայ անիրաւ վրէժխնդրութիւն մը բռնակիլ այդ սրտիդ մէջ որ լի է գործովանօք , արդարոյ անունէն հրաժարել ուրեմն կուզես դուն եւ անպարտ արեան մէջ թաթխել այդ մաքուր ձեռուքներդ :

ԱԼԶԻՐ

Ա՛ռ քու վրէժդ , սա որդւոյդ վրէժն , բայց մի կատկածիր իմ անմեղութեանս վրայ . ամուսին Կուս-

մանի , այդ անունը միայն կիմացընէ քեզի որ եթէ
գիտնայի վտանգն փոխանակ մատնելու զինքը կըր-
նայի պաշտպանել . մեծարեցի ես քու որդիդ , այս
դաճնացեալ սիրտս ատեց զինքը , բայց պահեց իւր
երդումը . թող քու ժողովուրդդ զիս սպանութեան
կցորդ համարելով դատապարտէ զիս , բաւական է
որ դուն ճանչնաս իմ անմեղութիւնս . արդ եթէ
մեռնի Զամոր պէտք է ես ալ մեռնիմ , այս միայն
կը խնդրեմ ու քու վրայ կը ցաւիմ :

ԱԼՎԱՐԷ

Ի՞նչ տեսարան , ո՞վ Աստուած , սիրոյ եւ ատե-
լութեան . որդւոյս դաւաճանը իմ կենացս ազատա-
բարն է . Զամոր , այն , քեզի պարտկան եմ իմ օրե-
րնս , սակայն սուղ գնեցի ես այդ շնորհքդ . հայր
եմ բայց մարդ եմ , չեմ կրնար որդւոյս արիւնը ան-
կարելիի աչքով տեսնալ . բայց այդ արեան ձայնին
հետ որ վրէժ կը պահանջէ քու բարերարութեան-
ցըդ ձայնն ալ կը լսեմ ես : Եւ դուն Ալզիր որ իմ
աղջկիս եղար եւ նոյն անուամբ դեռ եւս կը կոչեմ
դքեզ , տեսէք անորդի մնացած հօր մը թափած ար-
ցունքները եւ մի՞ յուսաք որ ձեր կորստեամբը ու-
ղենայ սրբել այդ արցունքները . չէ . չեմ կրնար
այս ցաւերուս վրայ նոր ցաւեր աւելցնել , բարերար ,
դուստր եւ որդի կորանցնելով միանգամայն : Օրէն-
քնն կը դատապարտէ զձեզ , վրէժխնդրութեան
սրովը կը զինէ վշտացեալ հօր մը ձեռքը . եւ ես
չմերժեցի այդ ահաւոր պաշտօնս ու եկայ երկուք-
նիդ ալ ազատել :

ԶԱՄՈՐ

Աւղիրը կրնամ աղատել, ահ, խօսէ, ինչպէս :

ԱՆՎԱՐԷ

Մէկ Աստուած մը պաշտելով . բառ մը, Զամոր , քու եւ Աւղիրի բաղդը կրնայ փոխել . մեր օրէնքն կը ներեն հաւատացելոց . ապաւինէ ուրեմն, եկու ծածկուէ անոր թեւերուն տակ, որպէս զի երկնից պաշտպանութեան հովանին տարածուի ձեր գլխուն վրայ . այդ վսեմ օրինակովդ կը դադրեցնես ժողովրդեանս բարկութիւնը . արիւնդ սրբազան ու իւրենց եղբօրը արիւնը կըլլայ եւ ձեր գլխուն վրայ կախուած վրէժխնդրութեան սուրբերը կիյնան ու կը փշրին . ահ, Զամոր, գոնէ այդ աղջկան ծաղիկ հասակին խնայէ, այո՛, 'ի սիրոյդ ու բարութենէդ կը յուսամ ես . տես միանգամ ինչպիսի դառն աղէտից մէջ կը թողուս զմեզ քու մահուամբդ . ահ, Զամոր, թող որ երկրորդ անգամ քեզի իմ կեանքս պարտեկան ըլլամ . . . անգութ, Հայր մը, իւր որդւոյն կործանեանը վրէժն հանելու համար կաղաչէ քեզի որ ապրիս . քրիստոնեայ եղիր, ու լռեցուր որդւոյս արիւնը :

ԶԱՄՈՐ

Աւղիր, այդ աստիճան գգուենք կեանքը ու իմ ամօթովս գնենք զայն . թողնւմ ես իմ աստուածնէրըս Կուսմանի աստուծոյն համար . (առ Աւլարէ) եւ դուն քու զաւկէդ աւելի կուգես իմ բռնաւորս ըլլալ . կուգես որ Աւղիր մեռնի կամ ես մատնիչ ապրիմ . ահ, քու կենացդ տէր եղած ատենս եթէ ըս-

տիպէի զքեզ ուրանալ կրօնքդ կամ մեռնիլ , խօսէ ,
 « Կուրանայիր հայրենեացդ աստուածը :

Ա.Լ.ՎԱՐԵ

Կաղաչէի իմ Աստուծոյս որ լուսաւորէր այդչափ
 բարեօք ճոխացեալ հողիդ որ թէպէտեւ կոյր եւ
 խաւար՝ սակայն քոխտոնէի մը արժանի :

ՋԱՄՈՐ

Երկինք , ինչ դառն տաղնապ . ո՞րն ընտրեմ ,
 մահ եթէ կեանք , Այդիր զքեզ կորսնցնեմ եթէ իմ
 աստուածներս . խօսէ . դուն սիրեցիր զիս , դուն դա-
 տաւորս եղիր . զիս ու իմ աստուածներս քեզի կը
 յանձնեմ , բայց չեմ կարծեր որ Ջամորի նախատինքն
 ուղեկնաս :

Ա.Լ.ԶԻՐ

Մտիկ ըրէ . գիտես որ այս սիրտս քեզի ընծա-
 յեր էի ես , ու հայրս ուրիշի մը տուաւ եւ այնպէս
 հարկադրուեցայ անոր Աստուածն ճանչնալ . բայց
 քրիստոնէից օրէնքէն հողիս հիացած ճշմարտութեան
 ապաւինեցաւ եւ այս չրթունքներս իրաւամբ ուրա-
 ցան հայրենեացս աստուածները . բայց բոլոր սրտով
 պաշտած աստուածն ուրանալը՝ վատ ու աններելի
 ոճիր մըն է եւ միանգամայն անարդանք նոր ընդու-
 նած Աստուծոյն . չէ՛ , ատելի է վատութիւնը այդ
 վսեմ հոգւոյդ . մեռնինք , Ջամոր , բայց մահուամ-
 բքդ ալ ինծի արժանի եղիր , եւ թէ որ լուսոյ ճա-
 ուղայթ մը չծաղեր սրտիդ մէջ . առաքինութիւնդ
 կը խօսի , մտիկ ըրէ իւր ճայնին :

ԶԱՄՈՐ

Ծանօթ է ինծի քու սիրտդ . մեռնի՜նք ուրեմն . . . :

ԱԼՎԱՐԷ

Անգո՛ւթ որդիք , երկուքնիդ ալ կորստեան կը
փափաքիք , երկուքնիդ ալ բիւր վէճքեր կաւելցը-
նէք սրտիս . ժամանակը կարճ է , աղաղակն երթա-
լով կը բարձրանայ . . . :

ՏԵՍԻԼ Զ.

ԱԼՎԱՐԷ , ԶԱՄՈՐ , ԱԼԶԻՐ , ՄԻԴՐԱՆ

ՄԻԴՐԱՆ

Տես այդ ողբալի տեսարանը Տէր , վիրաւորեալ
որդիդ իւր վերջի շունչը քու գրկացդ մէջ կուզէ
տալ . ժողովրդեան խուռն բազմութիւնը հոս կը դի-
մէ մեղապարտից արիւնը թափելու :

ՏԵՍԻԼ Է.

ԱԼՎԱՐԷ , ԶԱՄՈՐ , ԱԼԶԻՐ , ՄԻԴՐԱՆ , ԿՈՒՍՄԱՆ
(ՎԵՐԱԼՈՐ) ՍՊԱՆԻԱՅԻՔ , ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՔ , ԶՕՐԱԿԱՆՔ ,

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

ԱԼՎԱՐԷ

Ա՛հ , որդեակ իմ , մահուան ցուրտ ձեռքը դը-
պեր է ճակտիդ . զքեզ այսպէս կիսամեռ տեսնա-
լու համար ապրեցայ ես . ա՛հ , սիրուն որդեակ :

ԶԱՄՈՐ

Ազատեցէ՛ք Ալզիրը , թող ես մեռնիմ :

ԱԼԶԻՐ

Չէ՛ , Չամոր , մեռնինք , երեքնիս ալ միասեղ
մեռնինք :

ԶԱՄՈՐ

(Առ Կուսման) Ինչուան մահուանդ օրհասական վեր-
ջի վայրկեանն ալ միշտ արթնն է կատաղութիւնդ .
եկտր , քանի որ կենդանի ես , տէս իմ արեանս
թափուիլը , Չամոր քեզի սորվեցընէ թէ ինչպէս
պէտք մեռնիլ :

ԿՈՒՍՄԱՆ

(Առ Չամոր) Երկինք ուշացուցին իմ մահս , որ-
պէս զի վերջին անգամ մըն ալ տեսնամ դքեզ .
(Առ Հայրն) Վախստական հողիս կենաց ամեն կա-
պերէն ազատած՝ քու դիմացդ կը կենայ , Հայր ,
բայց քեզի նմանելու համար . ահա կը մեռնիմ ես .
խաբէութիւնն անհետացաւ , ճանչցայ տկարութիւնս
բայց կենացս վերջի վայրկեանը . իմ հպարտու-
թեանս ծանրութեամբը ճնշեցի աշխարհքս , երկինք
երկրիս վրէժն կը հանեն . եւ սակայն իմ կեանքս
բաւական չէ փոխարէն այնչափ թափած արեանս .
երջանկութիւնեւ իշխանական բարձրութիւնք կուր-
ցուցին զիս , իսկ մահը կը փարատէ աչքիս վրայ
տարածուած մշուշը , եւ կը համբուրեմ այն ձեռ-
քը որով Աստուած պատուհասեց զիս : Դեռ այս
պալատիս տէրն եմ ես , դեռ մինակ կը հրամայեմ
հոս , ես միայն կրնամ ներել եւ կը ներեմ Չամորին .
ասլըէ դուն , բարձրամիտ թշնամի , ազատ ես , բայց
յիշէ քրիստոնէի մը պարտքը եւ մահը : Մոռե՛ղ , եւ
դուք Ամերիկացիք , դուք որ իմ փառասիրութեա-

նրա զոհ եղաք, դուք ալ յիշեցէք որ իմ զղջումս ու գթութիւնս քաւեցին իմ ոճիրներս. թող իմանան այս նոր աշխարհքս ու իւր թագաւորները թէ քըրիստոնեայք իրենց օրէնք տալու համար ծնած են, Քու եւ իմ Աստուծոյ տարբերութիւնը ճանչցիր, Զամոր, քու աստուածներդ վրէժխնդրութիւն եւ մահ հրամայեցին, իսկ իմ Աստուածս ներել քեզի:

ԱԼՎԱՐԷ

Ո՛վ առաքինիդ իմ որդեակ:

ԱԼԶԻՐ

Ահեղ զարմանք, ինչ փոփոխութիւն, ներսումն:

ԶԱՄՈՐ

Չեմ գիտեր... սիրտս... զիս ալ զղջման կուզես ստիպել:

ԿՈՒՍՄԱՆ

Այ աւելին կուզեմ ես, կուզեմ որ զիս սիրես դուն. իմ անգթութեամբս ու հարսանեօքս շատ թշուառ ապրեցաւ Ալզիր. այս գողգոթուն ձեռքովըս ես անձամբ զինքը քեզի կուտամ, մի՞ արհամարհեր իմ ընծայս, դուն արժանաւոր փեսայ, ինքը հարս քեզի արժանի. դարձէք կանգնեցէք ձեր կործանեալ հայրենիքը, հաստատեցէք գահերնիդ բարեբաստիկ եւ երջանիկ ապրեցէք, բայց մի՛ տէք զիս, եւ եթէ կարելի է, անջինջ պահեցէք իմ յիշատակս: Իսկ դուն, Հայր եղբիւր այդ երջանիկ ամուսնաց, երկնից օրհնութիւնը մաղթէ իրենց զլիսուն, ասկէ վերջը Զամոր քու որդիդ է:

ԶԱՄՈՐ

Ո՞ւր ենք, Ալզիր. ի՞նչ, հարազատ եւ ճշմարիտ քրիստոնեայք այդչափ առաքինութիւն ունին : Ա՛հ այդ օրէնքն որ այդպիսի վսեմ գիտաւորութիւն մը կազդէ սրտի, այո՛, կը հաւատանմ, քրիստոնէից Աստուծոյն օրէնքն է այդ. սիրեցի ես բարեկամութիւնը, մեծարեցի առաքինութիւնը, բայց այդ հոգւոյ վսեմութիւնը վեր է իմ կարողութենէս. ա՛հ, ամօթն ճակտիս վրայ կը ծանրանայ... խղճիս խայթերը... : Ա՛հ, Կուսման, հիմայ կը սիրեմ զքեզ, ու քու ոտուըններուդ իյնալով... :

ԱԼԶԻՐ

(Ոտքը իջնալով) Ա՛հ, Կուսման, գիտցիր որ Ալզիր այս վայրկեանս քեզի համար մեռնիլ կը փափաքի. Զամոր եւ Կուսման կը կեղեքեն հոգիս, ցաւ, զղջումն, ո՛հ, ես միայն մեղապարտ եմ ու անարժան թողութեան :

ԿՈՒՍՄԱՆ

Ներեցի, Ալզիր. արցունքներդ քաւեցին... ո՛հ Հայր... վերջին անգամ մօտեցիր ինծի... երջանիկ ապրէ... սիրէ Ալզիրը... Զամոր... քրիստոնեայ... եզիր... կը մեռնիմ... մնաք... :

ԱԼՎԱՐԷ

Ա՛հ, որդեակ իմ, որդեակ իմ... բայց ո՛չ, չեմ լար. մեր թշուառութեան մէջ Աստուծոյ արդարաւթեան ձեռքը կը տեսնամ ես որ զարնելու ատենն ալ կը բռնէ կարելէր սրտերը :

Վ Ե Ր Զ

ՎՐԻՊԱԿՔ

Էջ. Տող.	Վրիպակ.	Ուղիղ.
Ամենները էով կարդան :		
1 14	Երեզման	Կերեզման
6 16	Բնաջինջ	Բնաջինջ
7 11	Եղեր	Եղիր
12 21	է	էր
23 14	Աստուծոյ անծանօթ անդուլթ	անծանօթ Աստուծոյ եւ անդուլթ
26 7	ոճեր	ոճիր
28 13	Թշուառութեանը	Թշուառութիւնը
30 4	ՋԱՄՈՒՐ	ՋԱՄՈՐ
30 18	աղետաբեր	աղետաբեր
33 1	աղետիցս	աղետիցս
35 15	ամպստաբին	ամպստամբին
53 13	ըսիր	ըրիր

2531

2532

2533

9-49

2013

2531

2532

